

VILÁGPOLITIKA

Világrend helyett második Jalta?

Négy ember uralta Donald Trump második elnökségének első évfordulója körül a világpolitikával foglalkozó média érdeklődését. Nem a világpolitikát önmagát, mert abban a washingtoni Fehér Ház ura kiszámíthatatlan döntéseivel vitathatatlanul a „Number One” – sokak sajnálatára, mások örömére.

Annál érdekesebb, hogy kiknek sikerül Trump dacára kitünni a politikusok amorf tömegéből. Mielőtt valaki rávágja, hogy az első helyet pályázat nélkül Mark Carney kanadai miniszterelnök nyerte el Davosi beszédével, jó lenne tisztázni azt a kérdést, hogy Carney mennyiben képes folyamatokat befolyásolni. Pillanatnyilag úgy néz ki, mintha kilátástalan helyzetbe került volna az Egyesült Államok északi szomszédja.

Ha a legnagyobb érdeklődést felkeltő kijelentést keressük, akkor két kis ország politikusára kell figyelnünk. Nem teljesen véletlen, hogy mindkettő nő.

A észt Kaja Kallas, az Európai Unió külügyi és biztonságpolitikai főképviseleje és az Európai Parlament képviselőcsoportjainak elnökei éppen akkor kívántak egymásnak boldog új évet, mikor Trump nem akarta kizárni, hogy akár katonai erővel is elfoglalná a Dániához tartozó Grönlandot. Arra a kijelentésre, hogy ez talán nem is annyira boldog év lesz, Kaja Kallas azt találta válaszolni, hogy ő ugyan nem iszákos, de a világ eseményei miatt akár ideje lehetne elkezdni az ivással. Régebben, észt külügyminiszterként egyszerűbb lehetett a helyzete.

Az osztrák külügyminiszter sem iszákos, de ő is súlyosnak itéli meg a helyzetet. Beate Meinl-Reisinger a „Die Presse” nevű bécsi napilapban nevezte sorsdöntőnek az idei évet. Erős mondatokkal vázolta fel a mai helyzetet, amelyre Európa Trump első éve végére ráébredt. „Ezen új világ kialakításában Európának fontos szerepe és feladata van: a jog erejét, valamint az együttműködés és a megbízhatóság értékeit magasra tartani” – írja a liberális Neos-párt vezetője. „Csak egy erős, magabiztos Európa képes megvédeni azt a rendet, amelyben a erősek sem tehetnek azt, amit akarnak, és a gyengék sem maradnak védelem nélkül.”

Még élesebben fogalmazott három kislány anyja, mikor az amerikai elnökről írt: „Ha Trump politikája sérti az európai érdekeket, akkor reagálnunk kell – higgadtan, megfontoltan, de egyértelműen. Ez nem antiamerikanizmus, hanem európai önérvényesítés.” Ugyanakkor Beate Meinl-Reisinger realista: ... A transzatlanti partnerség továbbra is fontos, de nem helyettesíti az európai cselekvőképességet.”

Ezen a ponton felrémlik, hogy Európa gazdasági erejével könnyebb helyzetben találja magát, mint például Kanada, amely majdnem 9000 kilométeren határos az Egyesült Államokkal. Trump új mozzanatban ugyanazt kísérli meg még egyszer, amit egyszer már nem túl jó kompromisszumokkal kivédett az Öreg Kontinens és a kontinensnagyságú szomszéd: Most 100 százalékos büntetővám-mal fenyegette meg Kanadát, ha az aláír egy előkészített kereskedelmi megállapo-

dást Kínával. „Ha Carney kormányzó azt hiszi, hogy Kanadát »leszállókikötővé« teszi, ahonnan Kína árukat és termékeket küld az Egyesült Államokba, akkor súlyosan téved” – írta Trump Truth Social-oldalán, hozzátéve, „Kína élve fogja megenni Kanadát, teljesen fel fogja falni”.

Mark Carney a davosi Világgazdasági Fórumon nagyon hasonlókat mondott, mint amit Beate Meinl-Reisinger már előtte megírt. A Európa-barát, hármas (kanadai, brit és ír) állampolgár keményen fogalmazott: „Legyünk őszinték, szakadás kellős közepén vagyunk, nem pedig átmenetben. Az Amerika által vezetett szabályalapú nemzetközi rend mostanra véget ért, és nem is jön vissza. A nosztalgia nem stratégia.” A kanadai kormányfő szerint a kis és közepes hatalmaknak együtt kell cselekedniük, „mert ha nem ülnek az asztalnál, akkor őket szolgálják fel menüként”.

Az Egyesült Államok új Nemzeti Védelmi Stratégiája (National Defense Strategy), amelyet a Pentagon január végén hozott nyilvánosságra, az első olvasatra azt sugallhatná, hogy elég, ha a szövetségesek több pénzt adnak ki saját védelmükre. De a 34 oldalas dokumentum már az elején kitűzi a célt: Ha a partnerek nem tesznek eleget az Egyesült Államok elvárásainak, az amerikai fél készen áll arra, hogy „határozott cselekvéssel” érvényesítse az amerikai érdekeket. Csak véletlenül nem utal a dokumentum ezen a ponton Venezuelára?

A két másik nagyhatalmat aránylag röviden elintézi az új stratégia. „Oroszország a belátható jövőben megmarad állandó, de kezelhető fenyegetésként a NATO keleti tagállamaira.” Kevéssel részletesebb a Kínát illető rész, amely „kölcsonos tiszteletlen és becsületes kereskedelmen alapuló együttműködést” jelöl meg célként. De már a következő mondat átnyúl a másik végletbe: El kell rettenteni Kínát attól, hogy „domináns szerepre törjön az Egyesült Államok és térségbeli szövetségei felett”.

Ebben az összefüggésben a Bloomberg hírügynökségnek feltűnt, hogy „Vlagyimir Putyin hosszabb ideje alig szólal meg az Egyesült Államok kiszámíthatatlan külpolitikájával kapcsolatban”, ami „a háttérben zajló összejátszás gyanúját veti fel”. Egy véleménycikkben elképzelhetőnek nevezik, hogy „Moszkva számára Venezuela kevésbé lényeges, mint az, hogy megőrizze a kedvező kapcsolatokat Washingtonnal, és valószínűleg Irán esetében is hasonló a helyzet”. Amit Trump Grönland ügyében a NATO egységével tesz, az a Kreml urának kimondottan jó hír lehet. Végül a legvérmesebb orosz elvárás az lenne, hogy Trump rákényszerít Ukrajnára a kapitulációnak megfelelő békét. A Bloomberg még egy lehetőséget említ meg: Putyin „feltehetően azért marad csendben, mert abban reménykedik, hogy ketten – Jaltához hasonlóan – újra feloszthatják egymás között a világot”.

Ehhez Kínának egész biztosan lesz mondanivalója. És remélhetőleg Európának is.

MARTOS PÉTER

Váradi sziluett

SZOMSZÉDSÁGPOLITIKA

QUO VADIS V4 CSOPORT?

2026. február 15-én lesz a **Visegrádi Együttműködés (V4) megalakulásának 35. évfordulója**. Az eredetileg V3-as csoportot Magyarország, Lengyelország és Cseh-szlovákia részvételével Václav Havel kezdeményezésére hozták létre, majd 1993-ban Csehszlovákia felbomlása után a csoportosulás Szlovákiával négytagúvá vált.

A tagországok között az 1991. február 15-i közös Nyilatkozat aláírása után hamarosan kétoldalú feszültségek alakultak ki, a cseh-lengyel majd magyar-szlovák relációban.

A V4-ek 1999-től kapcsolataikat újraszervezték, napirendre került a NATO és az EU-tagság elérése.

Csehország, Magyarország és Lengyelország 1999-ben, Szlovákia 2004-ben lett NATO tag, majd mind a négy ország az EU 2004-es bővítése alkalmával került a tagországok közé.

A Visegrádi Négyek magyar elnöksége 2025. július 1-jétől 2026. június 30-ig tart.

Miniszterelnöki találkozókat legutóbb 2024-ben Prágában, valamint 2025 decemberében Esztergomban tartottak. Fő témaként az energiabiztonságot, a gazdasági és közlekedési együttműködést, továbbá a modern technológiák és a mesterséges intelligencia területén megvalósítható további közös előrelépés lehetőségeit hangsúlyozták.

Lengyelország és Magyarország között 2025-ben súlyos feszültség alakult ki, miután a volt lengyel igazságügyminiszter és helyettese Magyarországon menedékjogot kért és kapott. Mindketten a lengyel igazságszolgáltatás, illetve korrupciós ügyeik miatti vádemelés elől menekültek. A helyzet olyannyira elmergesedett, hogy Lengyelország hazarendelte budapesti nagykövetét.

Karol Nawrocki lengyel elnök a magyar választások előtt Budapestre érkezik. A találkozón nagy valószínűséggel a feszült, megváltozott nemzetközi helyzetről és az ukrajnai háború kérdéséről tárgyalnak majd, az utóbbi tekintetben ugyanis a két ország merőben eltérő álláspontot képvisel.

Lengyelország jelenleg több milliárd eurós támogatást nyújt Ukrajnának. Donald Tusk miniszterelnök és Radosław Sikorski külügyminiszter nyilatkozatokban és podcast beszélgetésben is kifejezte annak valószínűségét, hogy amennyiben Ukrajna el-

esik, a balti államok és Lengyelország válhat az orosz terjeszkedés következő célpontjává.

A tavalyi évben az Oroszország által végrehajtott hibrid műveletek miatt, Lengyelország megerősítette a fehérorosz és az orosz határszakasz védelmét. A *Polskie Radio online* és az *Euronews* információi szerint a fehérorosz és az orosz határ mentén 5,5 méter magas acélkerítést építettek, amelyet borotvadróttal erősítettek meg. Az **„East Shield”** határvédelmi stratégia keretében a Kalinyingrád felőli határszakaszt további fizikai akadályokkal látták el, köztük olyan védelmi árkokkal, amelyeken páncélozott járművek és harckocsik nem tudnak áthaladni.

A fizikai akadályrendszer kiterjedt elektronikus megfigyelési infrastruktúra egészíti ki: több ezer kamera, mozgásérzékelő és hőkamera működik a határ mentén, a rendszer pedig már a folyók menti szakaszokra is kiterjed. Föld alatti és talajközeli érzékelők is részei a hálózatnak, a beérkező adatokat mesterséges intelligencia elemzi. Emellett drónjelző megfigyelőrendszert is kiépítettek.

A hivatalos lengyel tájékoztatás alapján (granica.gov.pl) 2026. január 1-től Fehéroroszország és Lengyelország között minden határátkelőhelyet lezártak, az onnan érkező vasúti áruszállítást pedig a sínek felszedésével ellehetetlenítették.

A dél-koreai Hanwha Aerospace védelmi és repüléstechnikai vállalat a lengyel WB Group-pal közösen gyártóüzemet hoz létre Lengyelországban ahol precíziós irányított rakétákat (CGR-080) fognak gyártani.

A lengyel közvéleményt, valamint az országban élő ukrán menekülteket több, ukrán származású, de lengyelül beszélő haditudósító látja el naponta friss információkkal. Egyes esetekben élő adásban jelentkeznek a frontról, emellett adománygyűjtéseket is szerveznek a katonák részére, például sebesültszállításra alkalmas járművek vagy drónok és drón-detektorok beszerzésére.

Lengyelország meghívást kapott a G20-tagállamok tanácskozására, azaz a világ gazdaságilag legfejlettebb országai közé, ezért komolyabb pénzügyi akadály nincs a fegyverkezésnek, az ország bruttó hazai termékének mintegy 5 százalékát fordítja védelmi kiadásokra.

Folytatás a 2. oldalon

Ne térjünk le a demokrácia és a józan ész útjáról

A nagykövetség meghívására a szokásos új évi fogadáson, Bécsben 2026. január 12-én Kövér László, a magyar parlament elnöke szolt a megjelentekhez, akik között ott volt Walter Rosenkranz, az osztrák parlament elnöke is. Az alábbiakban közreadjuk Kövér László beszédét, hogy olvasóink véleményt alkothassanak annak mondanivalójáról.

Magyarként kellemes időtöltés Bécsbe látogatni, mert ebben a városban – közös történelmünk okán – mi, magyarok mindig kicsit többek vagyunk, mint vendégek. Kicsit hazatérőnek is érezzük magunkat, mint ahogyan osztrák barátaink is hasonlóan érezhetik magukat Budapesten.

Amikor ezen a mai évnyitó fogadáson – melyet köszönünk Nagykövet Asszonynak és csapatának – mindenekelőtt békés új esztendőtt kívánok mindannyiunknak, akkor nemcsak a kötelező udvariasság, hanem az őszinte aggodalom hangján is szólok, hiszen Európában és a világban az előttünk álló időkben a békére és a békességre lesz a legnagyobb szükség.

Talán nem tudja mindenki, hogy a XX. század egyik meghatározó gondolkodója, az osztrák Ludwig Wittgenstein néhány utcára innen, körülbelül három kilométer távolságra született. Engedjék meg ezért, hogy ma este – nemcsak a hely szelleme miatt – mondandómba kölcsön vegyem három gondolatát.

Akik ma a világpolitika kapcsán úgy gondolják, hogy a nemzetközi jog összeomlott, és nincsenek szabályok, azoknak ajánljuk szíves figyelmébe az úgynevezett Wittgenstein-paradoxont, mely nyelvfilozófiai gondolat lényege, hogy egy szabály önmagában nem határoz meg egy konkrét cselekvést, mert minden lehetséges cselekvés értelmezhető úgy, mintha összhangban lenne a szabállyal. Nos, kedves Barátaim, napjainkra Wittgenstein ezen filozófiai paradoxona érvényesnek tűnik a világpolitikára is, amelyben a korábbi szabályok értelmezése radikálisan megváltozott. Ezért mindazoknak, akik talpon akarnak maradni a világpolitikában, szükséges és hasznos a változás felismerése és megértése.

Wittgenstein egy másik gondolata az Európai Unió jelenlegi politikájának megváltoztatásában segíthet mindannyiunkat. Szerinte „amiről nem lehet beszélni, arról hallgatni kell.” Ma ezen gondolat kapcsán az Európai Unióban jellemzően a politikai korrektségnek nevezett cenzúrára és öncenzúrára gondolunk, de Wittgenstein nem erre gondolt. Szerinte a nyelv határai kijelölik a valóság határait, és mindarról, ami a nyelv hatókörén kívül esik – például az etika és esztétika –, arról a filozófia nem tud érdemlegeset mondani, tehát azért érdemes csendben maradni, hogy megértsük mindazt, amit nem lehet szavakba önteni.

Ezen wittgensteini gondolat annyira igaz, hogy annak még a fordítottja is igaz, azaz amiről nem lehet hallgatni, arról beszélni kell. Az Európai Unióban pedig egyre több olyan dolog van, amiről nem lehet, nem szabad hallgatnunk.

Nem szabad hallgatni arról, hogy az Európai Unió a béke, a demokrácia és a jólét ígéretéből napjainkra a háború, a diktatúra és az elszegényedés valóságává válik.

Európában ma beszélni kell arról, hogy ami nem sikerült Napóleonnak és Hitlernek, az nem fog sikerülni Ursula von der Leyennek, Kaja Kallasnak és társaiknak sem:

katonailag nem fogják legyőzni a hatezer atombombával rendelkező Oroszországot, csak egy értelmetlen háborúba fogják sodorni Európát, aminek árát nemcsak a pénzükkel, hanem az életükkel is fizetni fogják az európai emberek.

Arról is beszélni kell Brüsszelben, hogy az elmúlt évtizedekben az uniós tagállamok közötti döntéshozatali konszenzuskényszer tette valójában világpolitikai tényezővé a 450 millió embert legitim módon képviselő Európai Uniót. A konszenzusra törekvés az uniós demokrácia legfőbb ereje, a legnagyobb uniós vívmány. Aki az egyhangú döntéshozatal rendszerét el akarja törölni, az magát az Európai Uniót és annak legitimítását számolja fel.

Az európai emberek megélhetése kapcsán pedig Brüsszelben és az Unió minden tagállamában is beszélni kell a politikai felelősség kérdéséről, kedves Barátaim. A felelőtlen, téves és bűnös uniós klíma-, energia- és szankciós politika, kereskedelem-politika és migrációs politika miatt beszélni kell a szemünk előtt tönkremenő európai iparról, az elszorvadó gazdasági versenyképességről, a csődbe jutó európai gazdákról és a dezintegrálódó európai társadalmakról.

Szóval, lesz miről beszélnünk az új esztendőben is. A kérdés csak az, hogy milyen pozícióból beszéljünk minderről? Megítélem szerint, aki valamilyen ideológiai megközelítésből tenné ezt, hibát követ el.

Csak egyetlen dolog maradt, ami segíthet: a józan ész, amit angolul common sens-nek nevezünk. Ez ügyben is érdemes Wittgensteint idézni, aki szerint „a jó öreg józan ész nem szabad úgy kezelni, mint egy esernyőt. Ha belépsz egy terembe, ahol filozófiával foglalkoznak, ne hagyd kint, vidd be magaddal!”

Sürgősen vissza kell vinni a józan ész az európai politikával foglalkozó termekbe is! A politikában és közéletben tapasztalható jelenlegi hangzavarban és zűrzavarban ugyanis ma sincs ennél biztosabb szellemi iránytű. A nyugati politikában mára értelmüket veszítették a XX. századi ideológiai fogalmak, és már csak két megközelítés, két tábor ütközik egymással: a normalitása és az abnormalitása.

Hogy Európában éppen ki képviseli a politikai normalitást vagy az abnormalitást, azt sohasem a politikusok önmeghatározása, hanem mindig az európai választópolgárok józan esze dönti el – legalábbis addig, amíg a liberális demokrácia bőszerű védelmezőinek eszébe nem jut hatalmi eszközökkel megóvni a populus-t attól a hibától, hogy az – úgymond – populistákra szavazzanak.

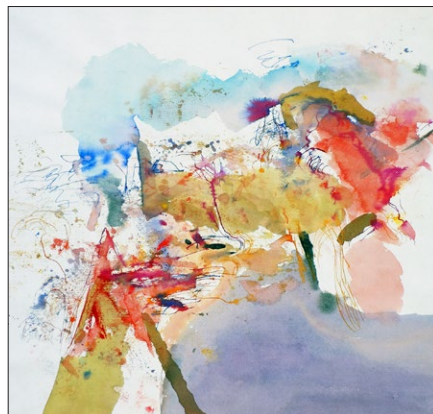
A XX. században Magyarország és Ausztria is élt nem demokratikus politikai rendszerekben. Az egyik rendszer a nemzeti szocializmus, vagyis a náciizmus, a másik pedig a nemzetközi szocializmus, vagyis a kommunizmus diktatúrája volt. Más nevek és más jelszavak alatt egyiket sem kellene megismételni.

A második világháború után Ausztriát a működő demokrácia valósága emelte magasba, és a kommunizmus idején a demokrácia eszménye tartotta a reményt az emberekben Magyarországon is. Tragikus lenne, ha a XXI. században Európát – benne Ausztriát és Magyarországot – bármilyen erő letérítené a demokrácia és a józan ész útjáról.

Ha azt akarjuk, hogy a szabadság és

a demokrácia, amelybe a gyerekeink beleszülettek, az unokáink számára ne emlékké váljon, hanem jog maradjon, akkor a józan észre alapozva teljesen újjá kell építenünk az európai politikát.

Adjon Isten ehhez az előttünk álló esztendőre mindannyiunknak hitet, kitartást, bölcsességet és európai szövetségeseiket, valamint nagyon jó osztrák-magyar szomszédságot!

A folyó partján

Lapjárás és szélárnyék

Néhány órával azelőtt, hogy a köztársasági elnöki köszöntő részeként a tavalyi év magyar hőse, Kapu Tibor boldog új évet kívánt az egész nemzetnek – „a világűrben nem látszanak a határok, ahogy a szívünkben sem” –, elérte a hőes és a metsző hideg az országot. Rég nem látott tél – hogy „rosszkedvünké”-e, azt még nem látjuk –, fagy, mínuszok és hetekig kitartó hó. 6–8 éves gyerekek is először láttak ilyet – évtizedekkel ezelőtt még alighanem mindenki kinevetett volna egy ilyen mondatot. Összességében – szigorúan szubjektív érzések alapján – szebbik arcunkat mutattuk az elhúzódó „válság” (értsd: télen esik a hó!) alatt: mintha kevesebbet panaszkodtunk volna a közszolgáltatásokra, valamivel nyugodtabbak maradtunk, mint általában, talán jobban is vigyáztunk egymásra, mint máskor.

A nyugalom és a lefagyás a világpolitikában egyáltalán nem jellemző. Az Egyesült Államok az újév utáni venezuelai puccsal világossá tette, hogy mennyire tartja a nemzetközi jog papirosvilágát, amelyet azonban nem ez a lépés kényszerített szőnyegre, sokkal inkább a kezdetől benne fogant ellentmondások és a mögöttes rejtett szándékok. (Csak egy példa: Vajon mely esetekben követendő a „népek önrendelkezése”, és melyekben az „államok területi épségének” védelme? Koszovó és Szerbia? Grúzia/Georgia, Oroszország és Dél-Oszétia/Abházia? Vajon nem a nyers erő és a geopolitikai érdek döntött eddig is?) Európa mintha harapófogóba került volna. Oroszországgal szinte hadban áll – a kontinens néhány államának vezetője deklarálta kitűzte azt a célt, hogy a mondatban szereplő „szinte” szót végérvényesen eltüntesse –, Kína lenézi, az Egyesült Államokkal egyre feszültebb a viszony. Ideális pillanat lenne önálló európai erőter képzésére, a saját érdekek képviselésére. Ez azonban a gazdaság gyengéssége, a nemzetállami akaratok sokszor érthető különbözősége és leginkább a kontinens vezetőinek nagy része által produkált riasztóan gyenge szellemi kvalitások miatt lehetetlennek látszik.

Közben Magyarország mintha ezúttal jó lapokra tett volna. Jó kapcsolatot ápol a nagyhatalmakkal, konfliktusainak nagy része a Brüsszelben székelő európai struktúra és a nemzetállami önállóság konfliktusából adódik. Könnyű lenne arra a következtetésre jutni, hogy minden rendben lehet, bekövetkezhet talán a gyarapodásra lehetőséget nyújtó „történelmi szélárnyék”, amelyről Illyés Gyula a hetvenes évek Magyarországon beszélt. (Korának talán legtávolabb látó magyarja persze nem láthatott mindent. Például azt, hogyan zajlott a párttal és a titkosszolgálatokkal összenőtt „impex-

es”, külkeres világ terjeszkedése, amely mérhetetlen károkat okozott a nemzetgazdaságnak, és amelynek bizonyos szereplői – most már általában jólmenő nemzetközi cégektől idejejtőernyőztetve – ma, mint „szakértők” igyekeznek vizsztatérni a politika első vonalába. (Köszönet elsősorban Borvendég Zsuzsannának, hogy e folyamatokba beavatott bennünket.)

A „minden rendben” érzésünk már csak azért sem lehet, mert az új, a különböző birodalmi akaratoknak így vagy úgy ellenállni igyekvő szövetségesek is megosztottak és/vagy megoszthatók. A geopolitikai téren egyre inkább háttérbe szoruló – ugyanakkor még mindig véres valóság – ukrainai háború ügyében határozott szövetségesnek tűnő Szlovákia példátlan törvénye a Beneš-dekrétumok valós értékelésének betiltásáról minden egyéb ügyre árnyékot vet. Ezért volt hibás és gyenge a magyar kormányzati reakció, még ha lapzártánkra el is jutott az egyetlen helyes következtetés: minden magyarnak jogvédelmet ígértek, a miniszterelnök pedig jelezte, a „magyar–szlovák barátságba” bele kell férnie az ügy megnyugtató rendezésének is. Volt ugyanakkor pozitív hozadéka is az ügynek: azok is felfedezték a határon túli magyarság sorsáért való felelősségüket, akik eddig a Trianon máig „velünk élő” következményei miatti aggodást kiröhögve hirdették a múlt elfelejtését mint egyetlen helyes reakciót. Megejtő volt más nemzetrészek szolidaritása, többek között a mostanság jó példát mutató Délvidéké is. A magyar–szerb kapcsolódás valamiféle történelmi szembenézéssel kezdődött és a csúcsra járatott személyes kapcsolatokon keresztül át eljutott a stratégiai jelentőségűnek látszó MOL-NIS tranzakcióig.

Ha jónak is tűnnek a lapjárások, még nagyon távol vagyunk attól, hogy elégedettek lehessünk. Sok tekintetben – a nemzet sorskérdéseinek képviselésében, a rendszerek átívelő negatív történelmi mintázatok magyar, legalábbis jó irányba fordításában és az életerőnk sokszor megbénító jelenségek (korrupció, kontraszelekció stb.) radikális megmetészésében – komoly változásokra van szükség. Két hónap múlva az is kiderül, hogy ezt, a „meghaladva megújítani” garanciáját kiben látják inkább a magyarok: a számos dologban joggal kritizálható, ugyanakkor a jelen kedvezőnek tűnő „lapjárását” az elmúlt évek alatt kiharcoló jelen kurzusban és annak vezetőjében, vagy az „új archán”, a félelmetesen kis-képességű, a percnkénti hazudozást és a „púpig való” (Cseh Tamás–Bereményi Géza) valósághajlítását teljesen új, már-már művészi szintre emelő kihívóban.

NAGYMIHÁLY ZOLTÁN

Tartományi választások árnyékában

– Németország politikai helyzete fordulóponton

Németország politikai élete a szövetségi berendezkedés sajátosságai miatt soha nem kizárólag Berlinben dől el. A tartományi választások éve ezért mindig különös jelentőséggel bírnak: egyszerre tükrözik a szövetségi kormány politikájának társadalmi megítélését, és közvetlen hatással vannak a Bundesrat, vagyis a tartományok kamarájának erőviszonyaira is. Az idei év ebből a szempontból kiemelt figyelmet érdemel, hiszen több fontos tartományban is választásokra kerül sor, amelyek hosszabb távon alakíthatják Németország politikai irányát.

A választási év már tavasszal lendületet vesz. Márciusban a délnyugati tartományok kerülnek a figyelem középpontjába: Baden-Württembergben és Rheinland-Pfalzban választanak új tartományi parlamentet. Ezekben a régiókban hagyományosan erős a pártok közötti verseny, és az ered-

mények gyakran túlmutatnak a helyi politikán, országos politikai üzenetként is értelmezhetők. Az év második, politikailag jóval feszültebb hulláma szeptemberben következik, amikor egyszerre több kelet-német tartományban és a fővárosban is urnák elé járulnak a választók. Ebben a hónapban tartják a választásokat Szász-Anhaltban, valamint Berlinben és Mecklenburg-Elő-Pomerániában.

A szövetségi kormánykoalíció számára ez az év komoly próbatétel. Az elmúlt időszakot gazdasági bizonytalanság, inflációs nyomás, az energiaellátás átalakítása és élénk társadalmi viták jellemezték. Ezek a kérdések nemcsak szövetségi szinten, hanem a tartományi kampányokban is meghatározó témaká váltak, gyakran háttérbe szorítva a klasszikus helyi ügyeket.

A választói hangulat érezhetően átalakulóban van. A hagyományos néppártok, mindenekelőtt a CDU és az SPD,

számos régióban támogatottságot veszítenek, miközben a politikai paletta szélein álló pártok megerősödése figyelhető meg. Ez különösen Kelet-Németországban szembetűnő, ahol a társadalmi elégedetlenség, a gazdasági lemaradás érzése és a politikai elit iránti bizalmatlanság erősen jelen van.

Ebben az összefüggésben **Szász-Anhalt különleges jelentőséggel bír.** A tartományban az Alternatíva Németországnak (AfD) az elmúlt években folyamatosan erősödött, és a jelenlegi felmérések szerint reális esélye van arra, hogy messze a legerősebb politikai erővé váljon. Egyes elemzők szerint először történhet meg Németország történetében, hogy az AfD akár önállóan is megközelítheti az abszolút többséget egy tartományi parlamentben. Még ha ez végül nem is valósul meg, már önmagában az a tény, hogy ilyen forgatókönyv komolyan szóba kerül, jól mutatja a politikai erőviszonyok eltolódását.

Az AfD esetleges áttörése nemcsak tartományi, hanem országos következményekkel is járna. A többi parlamenti párt következetesen elzárkózik az együttműködéstől, ami kormányzási patthelyzetekhez, szokatlan koalíciós megoldásokhoz vagy akár új választásokhoz is vezethet. Mindez tovább erősítheti azt az érzést, hogy a korábban stabilnak tartott német konszenzusos politika egyre nehezebben működik.

A tartományi választások éve így jóval több, mint helyi politikai események sorozata. Valójában arról ad képet, hogyan változik a német társadalom politikai gondolkodása, mennyire képes a rendszer kezelni az elégedetlenséget és a polarizációt, és milyen irányba mozdulhat el az ország politikai kultúrája a következő években. Az eredmények nemcsak Németország, hanem Európa egésze számára is fontos jelzéseket hordoznak.

KESZÉG KORNÉL

„SZOMSZÉDSÁGPOLITIKA”

A MOL kőolajipari vállalat Szerbiában

Csaknem egy évvel ezelőtt jelezte Szerbiának az Amerikai Egyesült Államok, nem nézi jó szemmel, hogy a Szerbiai Kőolajipari Vállalat (NIS) többségi tulajdonosa Oroszország. A szerbek az utolsó utáni pillanatig vártak, talán abban bízva, hogy mégis meggondolják magukat, vagy csak egyszerűen azért, mert nem látták a megoldást. Végül októberben szankciók alá került a NIS, leállt a pancsovai finomító, amelynek súlyos következményeiről talán még fogalmunk sincs. A szerb kormány az utolsó pillanatban a magyarokban látta a megmentőt.

A szerb kormány azt ígérte, hogy a tárgyalások január 15-ig lezárulnak, ez azonban nem történt meg. A magyar MOL már elvégezte a részletes elemzést, és potenciális vásárlóként mutatkozott be. Ugyanakkor érdeklődést mutatott a NIS iránt egy arab olajipari vállalat is.

Január elején a MOL szakértői személyesen ellenőrizték a NIS kulcsfontosságú kapacitásait – a töltőállomásokat, a finomítókat, valamint mélyreható elemzést készítettek a cégről. A szerb államfő az Arab Emirátusokban tett látogatása során viszont azt jelezte, hogy arab olajipari vállalatok is érdeklődnek a NIS iránt. Szakértők szerint ez nem is rossz megoldás: egy arab olajipari vállalat bevonásával elkerülhető lenne a MOL dominanciája a térségben, tekintve, hogy a cég Magyarország mellett Horvátországban, Bosznia-Hercegovinában és Montenegróban is rendelkezik tulajdonrészrel az olajke-rekedelemben.

Maga a NIS nagyjából az összes szerbiai kőolaj- és kőolajszármazék-forgalom 50 százalékát adja. A szakértők szerint – függetlenül attól, hogy egy vagy két vevő lesz – különösen fontos biztosítani a pancsovai finomító zavartalan működését. A feldolgozás nem csökkenhet évi 3,5 millió tonna alá, ami létfontosságú a gazdaság, az energetikai biztonság, a köztársasági és helyi költségvetések, valamint a lakosság életminősége szempontjából. Ezt támasztja alá az OFAC engedélye is, amely

a szünet után három hétre ismét lehetővé tette a finomító működését.

Az OFAC január 23-áig adott határidőt szilárd garanciákat kérve arra, hogy a szerződés legfontosabb elemeiről megállapodás születik két vagy három fél között, illetve meghosszabbítsa az engedélyt, hogy továbbra is zavartalanul működhessen a NIS. Ezt követően március 24-éig – amelyet szintén az OFAC jelölt meg határidőként – meg kell születnie a megállapodásnak és alá kell írni a szerződést az orosz fél és a közös partnerek között, ezt követően szűnhetnek csak meg a szankciók.

A MOL-csoport január 19-én, hétfőn hivatalosan bejelentette, hogy megállapodás született a Szerbiai Kőolajipari Vállalat 56,15 százalékos részesedésének megvásárlásáról, ezt a nap második felében megerősítette az orosz Gazpromnyeft is. A fennmaradó részvények Szerbia (29,87 százalék), valamint számos kisebbségi részvényes kezében vannak, akik összesen 13,98 százalékos tulajdoni hányaddal rendelkeznek a NIS-ben.

Amikor a MOL többségi tulajdonosává válik a Szerbiai Kőolajipari Vállalatban (NIS), miután megvásárolja mindazon részvényeket, amelyek jelenleg a két orosz cég tulajdonában vannak, mindössze 13,98 százaléknyi részvény marad a kisebbségi részvényesek kezében, tekintettel arra, hogy Szerbia részesedése 29,87 százalék. A Szerbiai Kőolajipari Vállalatból kisebbségi részvénycsomagot szánnak az Egyesült Arab Emírségek állami olajvállalata, az ADNOC számára, amellyel – a MOL közlése szerint – már tárgyalások folynak. Felmerül a kérdés: kitől vásárolja meg Szerbia ezt az említett öt százalékot?

Amennyiben az OFAC (az Egyesült Államok Pénzügyminisztériumának Külföldi Vagyonellenőrzési Hivatala) jóváhagyja a MOL-csoport és a Gazpromnyeft közötti adásvételi tranzakciót, az adásvételi szerződést a bejelentések szerint 2026. március 31-ig kellene aláírni.

Egyébként minden fennmaradó részvényes, aki ezt szeretné, eladhatja részvé-

nyeit a MOL-nak, aminek következményeként a MOL tulajdoni hányada a Szerbiai Kőolajipari Vállalatban tovább növekedhet – legfeljebb további 13,98 százalékkal, abban az esetben, ha Szerbiát kivéve minden egyes részvényes eladná minden részvényét a MOL-nak, aminek valószínűsége nem túl nagy.

A Szerbia tulajdonrészének öt százalékos növeléséről a MOL-csoport közleménye nem tartalmaz adatokat.

A közleményben foglaltak alapján, amennyiben a Szerb Köztársaság a jelenlegi 29,87 százalékról mintegy 35 száza-

lékra kívánja növelni részesedését a NIS-ben, erre kizárólag úgy lesz lehetősége, hogy megvásárolja azokat a részvényeket, amelyeket a MOL-csoport előzőleg a kisebbségi részvényesektől a felvásárlási ajánlat keretében megszerez. Ugyanez vonatkozik az ADNOC-ra is.

Nem világos az amerikai pénzügyminisztérium Külföldi Vagyonellenőrzési Hivatalának (OFAC) álláspontja sem a MOL-lal kapcsolatban: valóban autonóm vevő-e a magyar cég, vagy inkább az orosz fél egyik eszköze a szankciók megkerülésére.

TÓMÓ MARGARÉTA

SZLOVÁK-MAGYAR

Nem voltunk és nem vagyunk bűnösök

Álljunk ki a kollektív bűnösség ellen – ezzel a mottóval szervezett a Köz.ügy aktivista csoport tüntetést Pozsonyban, a belvárosi Főtéren január 30-án, pénteken. A tüntetés célja az volt, hogy a szlovákiai magyarság hangot adjon tiltakozásával a Büntetőtörvény elfogadott módosításáért, amely szerint a Beneš-dekrétumok máig érvényesek, azok ellen felszólalni, azokat tagadni, érvényességüket megkérdőjelezni büntetendő cselekedet. A dekrétumok megalkotásánál és elfogadásánál nem a jog, az igazságosság, hanem a bosszú és az erőszak érvényesült, hiszen magyarokat és németeket forgattak ki vagyokból, bélyegeztek meg nemzetiségük miatt, kényszerítettek nemzetiségük megtagadására, erőszakos kitelepítésre, kegyetlen körülmények közötti elhurcolásra ítélték őket. Ami pedig felettébb elfogadhatatlan, hogy ezek a megbélyegzések máig kísértenek, a magyarok tulajdonában levő földterületek elkobzása ma is megtörténik, és a sértettek mostanáig semmiféle bocsánatkérésre, jóvátételre nem számíthatnak, annak ellenére, hogy a szlovákiai képviselők, politikusok között voltak, akik ezt határozottan követelték.

Az egész Szlovákiából Pozsonyba érkező tömeghez a tüntetés egyik szervezője, Kovács Balázs szólt, aki hangsúlyozta, hogy Beneš szelleme ma is élő, és ennek jegyében

ma is magyarok tulajdonában levő földterületeket koboz el a szlovák állam, ezzel semmibe véve állampolgári jogaikat. Felszólalt Martin Dubéci, a szlovák kormány alelnöke is, aki felháborítónak tartja a szlovák kormány eljárásait.

Gubík László, a Magyar Szövetség elnöke hangoztatta: nem engedhetjük meg, hogy a rosszul értelmezett nemzetállam szellemisége tönkre tegye a jövőnket, és nem hagyhatjuk, hogy újra ártatlanul vádlottakká váljunk.

Közben a rendőrség a tüntetés szervezőinek egyikét, Orosz Örsöt letartóztatta és a rendőrsre vitte azért, mert mellényén ez a felirat volt olvasható magyar és szlovák nyelven: „Megkérdőjelezem a Beneš-dekrétumokat”, és azt felszólításukra sem volt hajlandó levetni. Orosz Örsöt kihallgatták, vallomástétele után pedig elengedték. Ezzel kapcsolatosan Sziijártó Péter magyar külgazdasági és külügyminiszter is megszólalt, kijelentve, hogy a magyar kormány elfogadhatatlannak tartja a kollektív bűnösség elvét, és ezt rendszeresen a szlovák kormány tudomására is hozza.

A tüntetés a magyar és a szlovák himnusz eléneklésével ért véget, de nem ért véget a szlovákiai magyarság tiltakozása a máig ható igazságtalanság ellen. BENYÁK MÁRIA

KELET-KÖZÉP-EURÓPA

Ismét a román parlament elé kerül Székelyföld autonómiastatútuma

„Nem hátrálunk meg! Ez az üzenetünk Bukarestnek és Európának” – fogalmazott Izsák Balázs, a Székely Nemzeti Tanács (SZNT) sepsiszentgyörgyi fórumán, amelyen bejelentették: hatodszor is a román parlament elé terjesztik Székelyföld autonómiastatútumát. Az előterjesztő Zakariás Zoltán és Kulcsár-Terza József RMDSZ-parlamenti képviselő lesz, az aktuál megelőzően azonban a Székely Nemzeti Tanács (SZNT) széles körű társadalmi vitát kezdeményez a kérdésben. Az SZNT elnöke így indokolt: mivel a román parlamentben az a gyakorlat alakult ki, hogy sürgősségi eljárással elutasítják az autonómiatervezetet, ezúttal „megfordítják a sorrendet”: előbb széles körű társadalmi vitát indítanak a kérdésről, lakossági fórumokat, konferenciákat és egyéb rendezvényeket szerveznek.

Székelyföld autonómiastatútumának tervezetét eddig valamennyi alkalommal leseperte az asztalról Románia törvényhozó testülete. Sokan csalódhattak hát, hogy 23 év alatt nem valósult meg a székelyföldi autonómia, mindezek ellenére Izsák fontosnak nevezte, hogy a közösség kitartson mellette, mert ha elfárad, az a halálát jelenti, fogalmazott az SZNT elnöke. „A hatodik beterjesztés nem a kudarc bizonyítéka, hanem a tartásé – fogalmazott a fórumon Izsák. – Folyamatosan erről fogunk beszélni. Nem engedjük meg, hogy a román politikai elit, a román parlament úgy viselkedjen, mint ha nem léteznénk.”

A beszélgetést moderáló Ferencz Csaba SZNT-alelnök rámutatott: a román partnerekkel való együttműködés és a román parlament nélkül nem születhet törvény az autonómiáról. A hozzászólók a többi között azt

tették szóvá: sokan nem is tudják, mit tartalmaz az autonómiastatútum, ezért közérthetően ismertetni kellene a tartalmát. Azt is javasolták, hogy a fiatalokat is meg kell szólítani, az autonómia témáját pedig az online térben is meg kell jeleníteni. Válaszában Izsák Balázs a közösségi igény kinyilvánításának fontosságát hangsúlyozta, és arra biztatta a jelenlévőket, hogy másokat is hívjanak a székely szabadság napi, március 10-i marosvásárhelyi felvonulásra.

Székelyföld autonómiastatútuma legutóbb 2023 decemberében került a román parlament elé, előtte négyszer iktatták, a román többség azonban mindannyiszor elvetette. Az egyik előző, 2020-as előterjesztés alkalmával belpolitikai botrányt váltott ki Romániában, hogy a székelyföldi autonómiastatútum a kétkamarás parlament képviselőházából „hallgatólagosan elfogadott” tervezetként jutott tovább az érdemi döntés meghozatalában illetékes szenátus elé. Ez a tervezet megvitatására megszabott határidő lejártá miatt következett be, a felsőház azonban „korrigálta” a hibát, gyorsított eljárásban leszavazta a kezdeményezést. Azzal az alkalommal tette Klaus Iohannis akkor hivatalban lévő államfő hírhedt „Jó napot, PSD!” köszöntéssel kezdődő kijelentését, amelyben Erdély „kiárusításával” vádolta meg a Szociáldemokrata Pártot, állami szintre emelve ezzel a magyarellenesség megnyilvánulást.

A hatodik beterjesztést Zakariás Zoltán, az Erdélyi Magyar Szövetség elnöke és Kulcsár-Terza József, a Magyar Polgári Erő ügyvivő elnöke vállalta. Mindketten az RMDSZ listáján parlamentbe jutott képviselőként „az ügy munkásainak” tekintik magukat,

Felfelé mutató jelek

ők iktatják majd a bukaresti képviselőházban az SZNT műhelyeiben kidolgozott autonómiastatútumot. Zakariás Zoltán úgy vélte, az autonómia ügye kikerült a figyelem középpontjából, ezért újra rá kell irányítani a figyelmet. Fontosnak nevezte a közösségi igény olyan kinyilvánítását, mint a sepsiszentgyörgyi fórum vagy a székely szabadság napi marosvásárhelyi felvonulás. Közölte: nem érzi kudarcnak, hogy a törvénytervezetet hatodszor terjesztik be, hiszen számos működő autonómia is csak több próbálkozás után valósult meg. Bízik benne, mondta, hogy a társadalmi vita keretében többet tudnak beszélni a témáról a román közösséggel is, a parlamenti szakbizottságokban pedig érdemi vita lesz a tervezetről. Azzal együtt, hogy tisztában van vele: a román pártoknak az autonómia kérdéséhez való viszonyulása csakis nagyhatalmi nyomásra, vagy konjunkturális helyzet eredményeként változhat meg gyökeresen.

Kulcsár-Terza József elmondta: előzete-

sen felmerült benne a kérdés, hogy az aktuális romániai gazdasági megszorítások és nehézségek közepette érdemes-e beszélni az autonómiáról. „De mikor, ha nem most?” – tette fel a kérdést. Ugyanakkor sajnálatosnak nevezte, hogy az RMDSZ képviselői nem jelentek meg a fórumon, mivel „nemzeti ügyekben össze kell fogni.” Ezzel együtt a szövetség támogatását is fogja kérni, ám annak hiányában is benyújtják a tervezetet.

A fórumon Izsák Balázs a nemzeti régiók kapcsán indított polgári kezdeményezésre is kitért, amelyet az Európai Bizottság szeptemberben elutasított, az SZNT azonban bíróságon támadta meg a döntést. Az elnök a nemzeti régiók közötti együttműködés fontosságát hangsúlyozta, amely révén nyomás alá tudnák helyezni az EB-t. „Előbb-utóbb eljutunk oda, hogy intézményeket építsünk a nemzeti régiók között” – mondta, és a Friends of National Regions Facebook-csoportot ajánlotta a jelenlévők figyelmébe.

CSINTA SAMU

BALKÁN

Január elsején euróra ébredtek a bolgárok Hétköznapi pillanatok a bevezetése előtt és után

Az euróövezet 21. tagjává vált a 2007-ben az Európai Unióhoz csatlakozott Bulgária. A bolgár nép számára nem volt ez újdonság, hiszen hónapokon keresztül még a „csapból” is ez folyt. 2005 tavasza óta a Lidl-ben az árcédulákon a leva alatt már euróban is feltüntették az árakat, amik egyébként egy év alatt jócskán megugrottak. A karácsonyi ünnepek előtt megfordult a kocka, felülre került az euró, alulra a leva. Így még szembetűnőbbé vált a drágulás, amelynek mértéke már a 3% felett. Az árakat tekintve, némely kivétellel megegyeznek az osztrák Lidl-ével, de erős áremelkedés történt a CBA és egyéb üzletekben is. A változásokról a reklámújságok első oldalán figyelmeztették a vásárlókat, hogy már csak január 31-ig fizethetnek levával, valamint mindkét pénznemmel egyszerre. A kettős árazás következtében a pénztárak előtti várakozások ideje jócskán megnövekedett, kezdett elfogyni a türelmünk.

A fizetés minden alkalommal azzal a kérdéssel kezdődött, milyen pénznemmel kíván a vásárló fizetni. A pénztárosok munkája erősen megnövekedett, annak ellenére, hogy a pénztárgép egyelőre még mindkét pénznemet mutatja és a számlákon is szerepel a váltás pontos értéke, azaz egy euró = 1,95583 lv. A vásárlók többsége inkább nem használva bankkártyáját, még készpénzzel, levával fizetett, a pultra borította az összes begyűjtött apró szotyinkáját, amiktől igye-

keztek a lehető leggyorsabban megszabadulni. A visszajárót már euróban és bosszúságukra ismét kisméretű pénzermékekben, centekben kapták meg.

Bankkártyával fizettem; a kasszában dolgozó hölgy rám mosolygott, szemmel láthatóan megkönnyebbült. Kifelé menet magamhoz vettem néhányat a Bolgár Nemzeti Bank színes szórólapjaiból. Részletesen ismertették az új pénzermék kinézetét, rajtuk történelmi személyeket; a bolgár nemzeti ébredés kiemelkedő kulcsfiguráját (Szent) Paiszj Hilendarszki (1722–1773) ortodox lelkészt, valamint Rilai Szent Ivánt (876–946), másnéven Rilai Szent János bolgár remetét, az ortodox egyház szentjét, Bulgária védőszentjét. A centek (1, 2, 5, 10, 20, 50) egy VIII. századból való, a világörökség listáján szereplő sziklaalakzatot/reliefet, lovast ábrázoló lábánál fekvő oroszlánossal. Az érméken 2026 és cirillbetűs Bulgarija és leva vagy ctotinki felirat látható.

2026. január elsején eljött a változás ideje, euróra ébredtek a bolgár emberek. A szegényebb réteg nem igazán ujjongott a hírekben felemlgetett tőzsde 30 százalékos indexe kapcsán. Kisvárosi sétám közben messziről feltűnt, hogy a bank bejáratánál emberek csoportja foglalta el a járdát, akadályozva a közlekedést. Hosszú sor várakozott a pénzfellevő automatánál is. Mindenki sietett átváltani a kézben lévő leváját, ami egyébként beváltható hat hó-

napig a bankfiókokban, ezt követően pedig már csak a Bolgár Nemzeti Bankban. A bankok a lakossági számlákon lévő pénzeket már január elsején elkezdték automatikusan euróra változtatni. A nagy üzletláncokkal ellentétben a privát boltok, gyógyszertárak és egyéb vállalkozások még kihasználva a helyzetet, levát adnak vissza. Pl. az elektromos művek emberei arra hivatkozva, hogy bonyolult átszámolni a számlát, csak eurós befizetést voltak hajlandóak elfogadni. Az embereknek több mint 60 százaléka fél az euró bevezetésétől, aggódik a további élelmiszer-, benzin- és áramárak emelkedésétől, a turizmus csökkenésétől. Megjegyzem, nem mindenki számára idegen az euro, hiszen már jó évtizeddel ezelőtt is láttam az ingatlanirodák hirdetőtábláin, hogy euróban árulták a lakásokat és egyéb ingatlanokat (a kommunista, rendszerváltás előtti időben mindez dollárban történt). Naponta rácsodálkoztam, különösen tavaszi és téli időszakban (nyári-turista idényben tilos a külső építkezés), hogy a hotel-komplexumok úgy nőnek ki a földből, a tengerparti homokból, mint a gombák, és legalább ilyen arányban emelkedtek és emelkedni fognak az egykoron olcsó éjszakai szállások árai, már most is megegyeznek a nyugat-európaiakkal. Mi a garancia arra, hogy a külföldi turisták Bulgáriába mennek nyaralni, és nem, inkább más tengerparti országokba, mint pl.

Olaszországba, Spanyolországba látogatnak? Talán a hazai vendégekre számíthatnak még.

Néhányan az ismerőseim közül megrázták a vállukat, nekik mindegy, úgysem tehetnek semmit a változások, korrupció, instabilitás ellen. Azt viszont mindenképpen pozitívnak vélik, hogy az euró megkönnyíti számukra az utazást. Hát ez így igaz! Buszon utaztam egy másik bolgár városba, a sofőrnek időnként fékeznie kellett a kanyargós úton, a kalauznő egyensúlyozva, fejét csóválva számolta tenyerében a jegy árából visszajáró centeket, néhány közülük leesett és elgurult: uzsesz, uzsesz ismételte mellettem, azaz szörnyű, szörnyű! Úgy tűnik, napi méreg lesz a sok apró pénz. Egy nagyváros nemzetközi és belföldi buszpályaudvarán a mellékhelyiség használata már tavaly is 1,50 levába/77centbe került. Ez több, mint a bécsi Főpályaudvaron. A bolgár nyugdíj összege minimálisan 350, az átlagos fizetés pedig 600-650 euró. Mindezeket figyelembe véve, főként a szegény- és a középréteg nem túl lelkes a változások miatt. A lokálpatrióták kérdezik, hol van a mi pénzünk? Hol van a mi szabadságunk? Elveszett, mondják azok, akik már belefásultak az állandó kormányválságba, érdektelenné váltak. Csak a jövő tudja megmutatni, Bulgária milyen irányba halad és mit fog nyerni igazából az euró bevezetésével.

ÁDÁM ÁGNES

HÍRVILÁG

NEMZETKÖZI SAJTÓSZEMLE

Összeállította: FETES KATA

KURIER

Riadót fújnak a bécsi általános iskolák

Az iskolakezdők több mint fele „rendkívüli tanulónak” minősül. A többségük itt született, sokan évekig jártak óvodába, mégis alig beszélnek németül.

A 2025. október 1-jei határnap szerint Bécs állami általános iskoláiban az iskolakezdők 50,9 százaléka nem tudja követni az oktatást, mert hiányoznak a megfelelő német nyelvi ismeretei. A képborús, és évről évre egyre sötétebb. 2020-ban a rendkívüli tanulónak minősített iskolakezdők aránya még 41 százalék volt. Öt évvel később átlépték az 50 százalékos határt. Ezeknek az iskolakezdő gyerekeknek a többsége, 60 százaléka Ausztriában született. Körülbelül egynegyedük osztrák állampolgár.

A nyelvi válság az óvodákban kezdődik. A 2024/25-ös óvodai évben a megállapított németnyelv-fejlesztési igényű több mint 16 800 gyermek közül körülbelül az egyharmad nem részesült célzott nyelvi fejlesztésben.

A helyzet különösen egyes kerületekben drámai. Margaretben az iskolakezdők 76,6 százaléka kezd rendkívüli tanulóként az iskolát. Favoritenben, Brigittenauban vagy Ottakringben az arányok részben a 70 százalékot is meghaladják. Harald Zierfuß (ÖVP) oktatáspolitikai szóvivő szerint: „Egy átlagos, 22 fős osztályban gyakran mindössze öt gyermek érti valóban a tanárt.”

A Bécsi Néppárt (ÖVP) ezért radikális irányváltást követel.

A kulcspontok közé tartozik a kötelező nyelvi szintfelmérés minden háromévesnél idősebb gyermek számára, a kötelező óvodai látogatás azon gyermekek esetében, akiknél németnyelvi fejlesztési igényt állapítottak meg, a kötelező óvodai jelenlét heti 30 órára történő kiterjesztése, a nyelvi fejlesztő szakemberek számának gyors bővítése 1000 főre.

A jövőben az óvodai támogatásokat a németnyelv-oktatás mérhető minőségéhez kötnék, az intézményeket ezen a területen szigorúbban ellenőriznék. Az óvodai személyzet valamennyi tagja magas szinten beszéljen németül, valamint javuljon a szakember-gyermek arány. A cél: „Minden, itt született gyermeknek az iskolakezdés előtt megfelelő szintű német nyelvtudással kell rendelkeznie.”

BBC

Az elektromos hajózás kulcsa: repüljenek a hajók

Az a vágy mozgatta a hidrofília feltalálóját, hogy a hajók gyorsabban haladjanak. Ma azonban új életre kel, lehetővé teszi, hogy a hajók a hullámok fölé emelkedjenek.

Szokatlan látvány lehetett volna az 1860-as évek Franciaországában amint egy evezős csónak felemelkedik, mintha lebegne a víz felett. Ékek sorozata emeli fel a hajótestet, miközben az evezős teljes erejéből húzza az evezőket. Nem ismert, hogy Emmanuel Denis Farcot párizsi feltaláló valóban megépítette-e azt a hidrofóliás csónakot, amelyre 1869-ben szabadalmat nyújtott be, de az bizonyos, hogy a következő

évtizedekben másoknak sikerült megvalósítaniuk a „repülő” hajót.

1906-ban az olasz Enrico Forlanini, majd 1919-ben Alexander Graham Bell, a telefon feltalálója engedett vízre egy működő hidrofóliás hajót. Bell hajója a (HD-4) *Hydrodrome IV* elérte a 113 km/h sebességet, ezzel világrekordot döntött a vízi járművek között, és egy évtizedig tartotta a csúcst.

Jakob Kutteneuler, a Svéd Királyi Műszaki Intézet (KTH) hajóépítési professzora szerint egy ilyen *hydrodromenak* kellene átvennie a személyszállító szerepet Stockholmban egy 20 km-es útvonalon. *Ekerö*-től, a Stockholm nyugati részén fekvő idilli külvárostól Stockholm városházájáig. A Candela névre hallgató hajó 30 perc alatt tenné meg az utat, de csak 30 utast tudna egyszerre szállítani, viszont 80%-kal csökkenne az energiafelhasználás a régi típusúéhoz képest. A jelenlegi komp képes 150 emberrel közlekedni, de 70 perc alatt teszi meg az utat és a levegőt is szennyezi. Világszerte már több Candela típusú komp működik. Közülük 11 az indiai Mumbaiben, 8 Szaúd-Arábiában, 14 Belizben.

Vadászat mérges nyilakkal

A mérgezett végű nyilakkal való vadászatnak hosszú hagyománya van. Azonban még mindig nem világos, hogy mióta létezik ez a mérgező vadászati technika. Dél-afrikai régészek most felfedezték a mérgezett nyilak legkorábbi bizonyítékát. Egy kőkorszaki sziklamenedékben kvarc nyílhegyeket találtak, amelyeken egy erős növényi mérge nyomai voltak. A körülbelül 60 000 éves vadászfegyverek azt bizonyítják, hogy a régió korai vadászái már fejlett stratégiákat alkalmaztak.

Míg a neandervölgyiek és más korai emberek elsősorban lándzsákkal és lándzsadobókkal vadásztak, a Homo sapiensek egy új technikát alkalmaztak: íjakkal és nyilakkal vadásztak zsákmányukra. Ez nagyobb lőtávolságot és nagyobb átütőerőt biztosított számukra. Az íjak és nyilak európai használatának első bizonyítékai körülbelül 54 000 évvel ezelőttre, Dél-Franciaországba nyúlnak vissza.

A mérgezett nyílhegyek legrégebbi egyértelmű bizonyítékai a körülbelül 6700 éves csont nyílhegyek, amelyeken méregnyomokat találtak, egy dél-afrikai barlangból valók.

Dél-Afrikából származó új felfedezések jelentősen korábbra tolják vissza a mérges nyilak használatát. A Stockholmi Egyetem munkatársai körülbelül 60 000 éves kvarc nyílhegyeket fedeztek fel egy kőkorszaki sziklamenedékben a dél-afrikai KwaZulu-Natalban, amelyeken még mindig kimutatható volt egy növényi mérge nyoma. A kémiai elemzések többek között a mérgező alkaloid bufandrin jelenlétét mutatták ki a nyílhegyeken.

Az elemzések arra utalnak, hogy ez a mérge a Boophone disticha növényből – más néven gifbolból („mérgező hagyma”) – származik. A régió hagyományos vadászái ma is használják. Ezek a leletek tehát a mérgezett nyilakkal való vadászat legkorábbi bizonyítékai.

KELET-EURÓPA

Ukrajna hosszú tele

Ugyan 2025–26 telének még csak a derekán járunk, az Ukrajnában élőkre a háború talán legnehezebb időszaka vár. Míg a megelőző telek aránylag enyhék voltak, Európa többi részéhez hasonlóan kemény fagyok vannak Ukrajnában is, amit nem rest kihasználni az orosz hadigépezet. Mindezzel párhuzamosan belpolitikai válság és külpolitikai figyelem veszélyezteti az ukrán ügyet.

2026. január 11-én az Ukrán Vezérkar hivatalos tájékoztatása alapján 86 öszszecsapás történt az ukrán és az orosz csapatok között. Január 10-ről 11-re virradóra 154 orosz drón támadta Ukrajnát, míg ezzel egyidőben ukrán drónok támadták a Kaszpi-tenger környékén lévő orosz olajinfrastruktúrát. Az orosz légítámadásokban öten meghaltak, huszonnégyen megsebesültek, az ukrán dróntámadások, valamint a frontharcok áldozatainak száma nem nyilvános.

Erich Maria Remarque örök klasszikusának címét megidézve mondhatnánk: keleten a helyzet változatlan. Az orosz–ukrán háború 2022. február 24-én megkezdődött teljeskörű szakaszának 1418. napja azonban történeti lépésekben mégiscsak kiemelkedő: mindezzel beérte a „nagy honvédő háború”, azaz a náci Németország Szovjetunió elleni háborújának hosszát. Azonban, ha a háború kezdetét az orosz média által csak „kis zöld emberkéeknek” nevezett orosz speciális egységek 2014. február 27-i krími megérkezésétől számoljuk, akkor a spanyol örökösödési háború óta nem látott olyan hosszú háborút Európa, mint ami jelenleg zajlik.

Mindennek ellenére még küzdelmes út vár az ukránokra a várt békéig. „Mit akar Ukrajna? Békét? Igen. Bármilyen áron? Nem. A háború végét akarjuk, de nem Ukrajna végét. Elfáradtunk? Nagyon. De ez azt jelenti, hogy készek vagyunk feladni? Nagyon téved, aki ezt gondolja” – szögezte le újévi beszédében Volodimir Zelenszkij ukrán elnök. 2025 utolsó heteinek történéseit meghatározták az Egyesült Államok 28 pontos béke-tervezete körüli viták. A kezdeti verzió ukrán oldalról elfogadhatatlan volt – az oroszok által el nem foglalt területek feladása, valamint a valós biztonsági garanciák hiánya miatt. December folyamán sikerült közelíteni az amerikai és ukrán álláspontot. Maga az ukrán elnök is az említett beszédében Mar-a-Lagóból visszatérve 90%-osan kész béke-megállapodásról beszélt. Ugyan aligha láthatunk bele a „füstös szobák” világába, az viszont egyértelmű, hogy a nemzetközi politika fókuszából 2026 első heteiben kikerült az orosz–ukrán konfliktus. Az Egyesült Államok venezuelai beavatkozása, a NATO keretén keresztül Grönland kérdés vagy éppen a több ezer halálos áldozattal járó iráni tiltakozásokra nagyobb figyelem vetült, mint a már „megszokott” háborúra.

Mindezzel párhuzamosan Zelenszkijnek a háború alatt talán a legjelentősebb belpolitikai válsággal kellett szembesülnie. A Nemzeti Korrupcióellenes Iroda (NABU) és a Különleges Korrupcióellenes Ügyészség (SZAP) nyomozásai egy átfogó korrupciós hálózatot buktattak le 2025. november 10-én,

melynek központi alakja a Kvartal-95 időszakában a még előadóművész Zelenskijjel együttműködő, Timur Mindics üzletember volt. Az Izraelbe szökő gyanúsított ügyét az elnök túlélte, azonban „vezéráldozatként” az Elnöki Hivatal vezetőjének, Ukrajna egyfajta szürke eminenciásának, Andrij Jermaknak mennie kellett. Az Elnöki Hivatal tekintélyének visszaállítása érdekében Zelenskij a Zaluzsnij egykori vezérkarfőnök mellett a legnépszerűbb katonatisztet, a katonai hírszerzésért felelős Kirilo Budanovot ültette Jermak helyére. Azonban az elnök megrendült helyzetét mutatja, hogy a NABU nyomozásai szerint Julija Timosenko Zelenskij pártja több képviselőjének szavazatát megvásárolva akart kormányválságot előidézni.

Az ukrajnai lakosság tömegeinek mindennapjait azonban nem a politizálás, hanem a létbizonytalanság elleni harc köti le. Január 12-én publikálta az ENSZ Ukrajnai Emberi Jogi Megfigyelő Missziója legfrissebb jelentését, melyben elkeserítő adatokat olvashatunk. Az állóháború időszaka alatt 2025-ben 2514 civil halt, 12 142 sebesült meg, ami eddig a legmagasabb létszám Ukrajnában. 2024-hez képest 31 százalékkal több (2088 halott; 9138 sebesült).

A korábbi éveknél jóval hidegebb telet kihasználva az orosz hadvezetés szisztematikusan rombolja az ukrán energetikai – elsősorban villamosenergia – infrastruktúrát. Mindez nem csak a megtámadott területek lakosságát, hanem Kárpátalját is érintik. Kárpátalján már a fűtési szezon kezdetén, október 30-án bevezették az időszakos, előre meghatározott áramszünetek rendszert. Amíg azonban ezek kezdetben 1–2 órát tettek ki naponta, ma már nem ritka a napi 16 órás áramszünet sem. De legalább még van áram, ami nem mondható el sokszor a támadásoknak kitett régiókról. Így csak a január 10-re virradó éjszaka több százezer dnyiprói és kijevi lakos maradt áram nélkül – ami egyébként érinti az víz- és távhőellátást is. A kétségbeejtő helyzetet jól jelzi Vitalij Klicsko kijevi polgármester az ukrán főváros lakosságának szánt január 9-i nyilatkozata: „Felszólítottam a főváros lakóit, hogy akiknek van lehetőségük ideiglenesen elhagyni a várost és olyan helyre költözni, ahol alternatív energia-és hőforrások állnak rendelkezésre, azok ezt tegyék meg”. Csak remélhetjük, hogy az ukrán energiaszektor munkatársainak hősie, mégis az orosz légiterror tükrében sokszor sziszifuszinak tűnő munkája átsegíti az ukrán lakosságot a legnehezebb hónapokon.

PALÁDI RENÁTA

LAPZÁRTA
minden páratlan hónap 15-én

Kellemes időtöltést kínál
télén-nyáron
a Csorna melletti Áldos Panzió
Farádon.

H-9321 Farád, Győri út 18.
Tel./Fax: 00 36/96 535 000
E-mail: aldospanziofarad@gmail.com

ÖKOLÓGIA

A magyar gazdaság különös állapota 2026 elején

Az utóbbi évek, 2020-tól különösen, minden európai gazdaságot megviseltek. A 2022-es orosz agresszió súlyos anyagi, biztonságpolitikai, migrációs gondokat okozott, miközben meg kellett küzdeni a világjárványt követő gazdasági újraindulás nehézségeivel. Térségünk országait eltérő állapotban érték a sokkok, nem lett egyforma a gazdasági reagálás sem. A lengyel gazdaság dinamikusnak bizonyult ezekben az években is, Románia is gyorsan nőtt, noha költségvetési bajok közepette, Horvátország kemény kiigazítások nyomán 2023-ban áttért az euróra, Bulgária 2026-tól tag az euró-övezetben.

Magyarországot a csoportátlagnál gyengébb gazdasági teljesítmény és súlyosabb egyensúlytalanság különbözteti meg. 2023-ban miénk lett a pénzromlás Európa-rekordja, és azóta is az inflációs élbolyba tartozunk, nem függetlenül attól, hogy nem csatlakoztunk az euró-zónába. Az államháztartás az utóbbi évben súlyosan deficit. A világjárvány évében a GDP 7%-át meghaladó mértékre szaladt fel a hiányhányad, és azóta sem sokat mérséklődött. Az Orbán-kormány 2025-re, 2026-ra 5%-os deficitel számol; nem sikerült visszatérni az EU-normának számító 3% alatti pályára.

Ami a bruttó hazai termék (GDP) alakulását illeti, 2022 nyarától leállt a növekedés: a plusz egy és a mínusz egy százalékos tartományban mozog a mutató. Ez különös helyzet, hiszen a térségi átlag ennél lényegesen jobb. Ráadásul vezető gazdaságpolitikusoktól el-elhangzott, hogy Magyarország a „kanyarban fog előzni”, azaz a nagy fordulatok idején majd mi a többiekénél sikerebben vesszük a kanyarokat. Ennek az optimizmusnak a jegyében készültek el az éves költségvetési törvények, 4 százalékos növekedést betervezve. Ezekből lett aztán a stagfláció: a gazdaság nem nő, de infláció van.

Nem volt régen, amikor Orbán Viktor repülőrajtot ígért, már nem 2024-re, hanem 2025-re; ám megint nem vett lendületet a gazdaság. Sőt azt láthatjuk, hogy amikor a külső környezetben előnytelen változások állnak be, a gazdaságunk a többiekénél nagyobb mértékben fékeződik be, azaz „a kanyarban lemaradunk”. 2025 sem cáfolt rá erre, mert hiába ígerte meg előtte a kormányfő, hogy majd „nagyot nézünk az év elején”, folytatódott az elmúlt évek tendenciája.

A kormány a háború elhúzódását nevezte meg oknak, ám az nem magyarázza a térségi átlagtól való elmaradást. Majd Németország stagnálása jelent meg a kommunikációban. A magyar iparban, azon belül a járműgyártásban – csakúgy, mint a csehekénél, szlovákoknál – valóban erős a német termelési láncolatától való függés. Ez mégis igazi magyarázat, különösen úgy, hogy a nagy visszaesés nálunk a kormány által keményen szubvencionált akkumulátor-gyártásban mutatkozott.

A gazdaság általános ütemvesztésének okaira ezért vissza kell kérni. Másfelől figyelemre méltó, hogy a kormány a tartós stagnálás ellenére választási költekzésbe kezdett. Ezúttal, eltérően a 2022-es választás előtti kiköltekkezéstől, nemcsak egyszeri tételek terhelik az államháztartást, mint a fegyveres testületeknek adott hathavi „fegyverpénz”, hanem olyan adó-

kedvezmények és szubvencionált hitelek, amelyek hosszú távra kihatnak. Ezzel szűkül a következő parlamenti többség költségvetési mozgástere.

Az államháztartás kifeszített helyzetét érzékelik a hitelminősítők is. A nagy rating-intézményeknél az állampapírjaink besorolása egy vagy legfeljebb két grádicsra van a bővli kategóriától, „negatív kilátás” megjegyzéssel, ami arra utal, hogy kedvező változás híján a következő felülvizsgálatkor leminősítik a magyar besorolást. A vizsgálati dátumot azonban mindegyik intézmény az áprilisi országos választás utánra időzítette. A hitelminősítők, a nagy vagy kisebb hazai és külföldi befektetőkhez hasonlóan, várják a választás kimenetelét.

De pillantsunk rá a körülményekre, amelyek miatt rendre elmaradt a „felpattanás”, a „szárnyalás”, minden kincstári optimizmus ellenére. Az okok egyike demográfiai. A magyar népességfogyás és előregedés nem extrém európai mérce szerint, de korlátozza a növekedésnek, különösen azáltal, hogy erős a képzett és fiatal munkavállalók kiáramlása, nem utolsósorban Ausztriába, míg az ideáramló gazdasági migráció csekély, eltérően a cseh, lengyel esettől, ahol komoly beáramlás történt Ukrajna felől. A hozzánk települő ázsiai háttérű akkumulátorgyárak vesznek igénybe vendégmunkásokat, de az ilyen szigetszerű ipari projektek nem tudnak nagyot tolni a magyar gazdasági teljesítményen.

Ami a tőkeállományt illeti, nem kerülhetjük el az EU-elszámolások ügyét. 2025 lehetett az első év, amikor a magyar állam nettó befizető. Nem az ország, hanem az államháztartás: az EU fenntartását szolgáló kötelező befizetések összege meghaladja a költségvetésbe befolyó uniós források mértékét. Az agrárpénzek milliárd eurós nagyságrendben továbbra is jönnek, bizonyos alapokból a gazdasági szereplőkhöz is érkeznek összegek. A félretett alapok nagy részéhez viszont nincs hozzáférésünk, amíg a jogállamisági és transzparencia-feltételeket nem teljesítjük.

Úgy látom, hogy az Orbán-kormány e vonatkozásokban tessék-lássék teljesít. A menekültügyi normák betartására vonatkozó jogerős uniós bírósági döntést nem hajtja végre ideológiai okokból, ezzel napi egymillió euró bírság sújtja az országot. Ez így sokáig nem mehet. Ezért kritikus a hitelminősítők, üzleti elemzők számára, hogy a választás nyomán megalakuló Országgyűlés, az általa megszavazott kormány milyen gyorsan tudja feloldani a befagyasztott EU-alapokat, és egészében rendezni a mára súlyossá vált konfliktusokat az európai intézményekkel, szomszédjainkkal, különösen a fennmaradásáért és szuverenitásáért küzdő Ukrajnával.

Az EU-s források ügye ugyan fontos, de jelentőségét tekintve másodlagos a tagság egészéhez képest, hiszen a 400 millió fogyasztót jelentő nagy piac, a gazdasági biztonság, az oktatási és kulturális hozadék, és sok egyéb előny az, amely perspektívát ad hazánknak. Most, amikor harmadik éve csökken a magyarországi beruházási volumen, az elmaradó uniós fejlesztési pénzek valóban hiányoznak, ám a vállalati investíciók stagnálását inkább az okozza, hogy a mostani drámai változások ide-

És megnyitlak az ég csatornáit

jén csak akkor kötelezi el magát komoly fejlesztésre egy cég, ha biztosra látja Magyarország uniós beilleszkedését.

Annak egyik lényegi vonatkozása az euró-átvétel szerződéses kötelezettségének teljesítése. A közvéleményben az euróra való áttérés támogatottsága kétharmados, az üzleti körökben még nagyobb. Az inflációs természetű és ingató árfolyamú forint mind komolyabb versenyhátrányunk; az árfolyamot csak a többiekénél magasabb kamatszinten lehetséges valamelyest stabilizálni, az államadósság finanszírozása roppant sokba kerül. Az egész EU-ba a magyar állam fizeti a nemzeti jövedelme arányában a legtöbb kamatot, messze többet, mint a görögök vagy olaszok. Az Orbán-kormány szuverenista álláspontból kerül ki az euró-átvétel ügyét („amíg vagyok, nem lesz eurónk”), a Tisza Párt viszont elindítaná a csatlakozási folyamatot (mivel jelenleg az euro-átvétel ún. maastrichti kritériumai közül egyetlenegy sem teljesül, így több éves időtávra van szó).

További szerkezeti teher a magyar gazdaságon az állam nagy terjedelme és gyenge működési hatékonysága. A közszolgáltatások minőségi gondjai széles körben ismertek, és nemcsak a magyar államvasutak vonatkozásában, vagy az ifjúságvédelmi intézményrend botrányai miatt.

Az alkotmányos ellensúlyok és fékek fokozatos kiszorítása 2010 után, de különösen az egy évtizede tartó rendkívüli jogrend („tömeges migrációs veszély”, „járvány”, „háborús veszélyhelyzet”) – ez utóbbit 2026 május 13-ig hosszabbította meg a parlamenti többség) odahat, hogy a törvényeket a kormány könnyen átírja

kényelmi okokból. Így viszont a jog nem ad kiszámítható keretet a gazdaság szereplőinek. Példa erre a 2026-os „békeköltségvetés” története. A kormány a költségvetési tervezet 2025 áprilisi benyújtása után, de már az elfogadás előtt hangulatjavító költségvetési intézkedésekről döntött. A törvénybe iktatást követően is százmilliárd forintos tételeket osztogatott, a részletekkel nem terhelve a törvényt megszavazó képviselőket. A törvényben nem szerepel például a kedvezményes lakáshitelprogram, amelyet évközben talált ki a kormány, talán észlelve a Tisza Párt támogatottságának felfutását. Pedig hatalmas kiadási tétel. A szubvenciót a büdzsé nyújtja a bankoknak; lévén szó hosszú lejáratú ügyletekről, a költségvetési terhek több kormányzati cikluson keresztül nehezednek végső soron az adófizető polgárookra. Hasonlóan súlyos tétel az év végén elfogadott 14. havi nyugdíj, a juttatás fokozatos bevezetésével; a rákövetkező években az akkori költségvetés tervezését bekorlátozzák ezek az összegek. A népszerű kormánydöntések a választást közvetlenül megelőzően azonnali fogyasztásélenkítő, hangulatjavító hatást fejtenek ki, ám költségvetési hatásuk sokáig velünk lesz, sőt mértékük jó ideig növekszik. Ilyenek a hirtelen kiötlött adókedvezmények is, mint a háromgyermekes anyák életre szóló mentessége a személyi jövedelemadó megfizetése alól. Mivel a kormány ezekhez nem csatolt ellentételező intézkedést, így maradna az államadósság hólabdaszerű növekedése, amíg majd az új Országgyűlés nem szembesül a költségvetési realitásokkal.

BOD PÉTER ÁKOS

Hívogató

Az Európai Protestáns Magyar Szabadegyetem 2026. május 13–17. között
Komárom – határok nélkül
címmel rendezi tanulmányi napjait.

Észak-Komáromot és Dél-Komáromot elválasztja a Duna határfolyó. A hídon sokáig csak engedéllyel lehetett átmenni. Az Európai Unióba való belépéssel szabaddá vált az átkelés, és a szorosabb együttműködés lehetősége is. A Selye Egyetem segítségével tervezett előadásainkon és beszélgetéseinken a felvidéki magyarság és benne a két város helyzetét tanulmányozva ki fog derülni, hogy a határvárosok miképpen tudnak élni az Unió kínálta lehetőségekkel. Elméletben és a gyakorlatban. Előadóink különböző tudományterületekről érkeznek, illetve a gazdasági és szolgáltató szféra, valamint a kultúra képviselőinek álláspontja is megjelenik. A konferenciatermet elhagyva meglátogatjuk a „katonaváros” erődítményeit is. Jókai városában természetesen megtekintjük a Jókai Színház egyik előadását, és meghallgatjuk Laborfalvi Róza zenés monológját. Felvidéki borokat kóstolunk, és – a korábbiaknál kevesebb előadás révén – több időnk jut majd a baráti együttlétre. Szállásunk és az előadásaink egy helyszínen, a Hotel Danubius és Multifunkcionális Központban lesznek. (Bővebb és frissülő információ a konferenciáról: www.epmsz.eu) *EPMSZ elnöksége*

BN – ABLAK

BETEKINTÉS AZ IFJÚSÁG GONDOLATAIBA

*A Bécsi Naplóban jelen számunktól kezdve a fiatalok külön oldalon jelentkeznek.**A mostani szerzők az 1987-ben indult Bécsi Magyar Iskola volt diákjai, az EMIT bécsi csoportjának tagjai. Mentoruk Lengyel Ferenc.*

Betekintés a diplomácia világába

Az EMIT (Európai Magyar Ifjúsági Tanács) három éve azzal a céllal alakult, hogy a diaszpórában született magyar fiataloknak rendszeresen szervezzen összejöveteleket és színvonalas programokat. Hogy az egymásra találásban segítse a felnövő nemzedéket. Mára több európai fővárosban jól működő egyesületeink vannak; többek között Bécsben, Hágában, Londonban, illetve Zürichben. Programjaink mellett 2026 januárjától a Bécsi Napló „Ablak” című rovatában szeretnénk publikálni, így tájékoztatást adva, hogy sajátos hátterünk mit jelent számunkra, illetve korosztályunkat milyen témák foglalkoztatják leginkább.

Egyik sikeres és a nemzedéki érdeklődést, a világra nyitott szemléletet tükröző eredményünkről érdemes beszámolni. 2025. november 19.-én az ausztriai EMIT eddigi legnagyobb rendezvényét szerveztük meg. Mintegy negyven fiatallal – többnyire bécsi egyetemistákkal – Magyarország Bécsi Nagykövetségére látogattunk, amely a császárváros első kerületében található, a Bankgasse 4–6 alatt. A barokk stílusban épült palotában – egykor a Magyar Udvari Kancellária székhelyén – Szilágyiné Bátorfi Edit nagykö-

vet asszony először egy gazdag, a történelmi múltat is részletező bemutató vezetést tartott, majd egyik tagtársunk, Grubbauer Evelin, kérdezte a nagykövet asszonyt a diplomácia rendkívül összetett világáról és gyakorlatáról. Megtudhattuk, hogy a diplomata pályájához nemcsak végzettség és felkészültség szükséges, hanem ezek mellett legalább enynyire fontos az elszántság, a kitartás, a rugalmasság és a személyes rátermettség. A diplomata napjait olykor államközi csúcstalálkozók teszik ki, máskor az állampolgári eskületevőit fogadja, más napokon különböző eszmecseréken vesz részt, ismét máskor ünnepi rendezvényeket nyit meg. Ilyenkor mindig arra kell gondolnia, hogy az emberek első-sorban nem magánszemélyként tekintenek rá, hanem Magyarországot, a magyar embereket látják benne, akiket képvisel.

A beszélgetést követő kérdések és részletes válaszok után, az est kicsengését olyan különleges fogadás adta, amelyen a fiatalok nemcsak egymással, hanem a diplomáciai testület tagjaival is beszélgethettek, így ezt a kevésbé ismert életterületet és szakmát még jobban megismerve.

BÓLCSKEY-MOLNÁR DÁVID, EMIT elnök

Osztrák női vállalkozók Győrben

2025. október 22-én Bécs város gazdasági kamarája előtt nagy csoportban várakozó nők fognak kezdet egymással, ismerkednek. Köztük található például tapétázó, életmód-tanácsadó, elektromos árukereskedő és divattervező. Mindannyian izgatottan várják a közös kirándulást Győrbe, ahol viszont – előzetes értesüléseik arról szóltak, hogy – érdekes üzletasszonyokkal fognak találkozni.

Ausztriában a vállalkozó nőket már 1983 óta képviseli a „Frau in der Wirtschaft” (magyarul: A nő a gazdaságban) elnevezésű szervezet az osztrák gazdasági kamarában. Magyarországon viszont az ilyen klubok, szerveződések sajnos, jóval fiatalabbak, sokkal kevésbé ismertek és támogatottságuk is jóval csekélyebb. Alig egy évvel a találkozó előtt, 2024 októberében, alakult a Győr-Moson-Sopron megyei „WLC” (Women’s Leadership Club, azaz a női vezetők klubja), amely a régió legbefolyásosabb női üzletvezetőiből állt össze.

Pillanatok alatt kiderül, hogy milyen közel áll Győr Bécshez – nemcsak a rövid buszutazás miatt. A WLC programjába csöppenve nemcsak a várost mutatják be nekünk, bécsieknek, hanem a gazdasági élet meghatározta közös célokat és az ausztriai kihívásokhoz hasonló magyarországiakat is. Az élénk beszélgetéssel tarkított városnéző sétát egy kapcsolatteremtő, hálózatiépítő ebéd követte. Ezt követően a WLC képviselője meghívta az osztrák nőket az Audi Hungariához, ahol több prezentációval is készültek az alkalomra, a bemutatkozásra.

A különböző helyi és regionális programokról szóló előadások között akadt, ame-

lyik arról szólt, hogyan lehet támogatni a nőket, ha vezetői pozícióra vágnak, és hogy milyen lépéseket lehet megtenni ahhoz, hogy egy cégben inkluzív, tiszteletteljes, befogadó kommunikáció épülhessen ki a férfi és női vezetők között. Elsőre talán sokkoló statisztikákat mutattak be, például azt, hogy mennyivel van az európai átlag alatt a nők által alapított cégek száma a mai Magyarországon.

Ennek a gazdasági okai mellett kulturális társadalmi és politikai okait is lehetne boncolgatni, ezúttal azonban a lehetőségek felé nyitott és kifejezetten reményteljes jövőt előrejelző előadásokat hallgathattak meg az osztrák vendégesség tagjai, a női vállalkozók.

Dr. Németh Kinga, az egyetlen nő az Audi Hungaria igazgatóságában, előadása során felhívta a figyelmet arra, mennyit lehet tanulni egymástól az ilyen célzott találkozók során. Összetartásra, kitarásra ugyanúgy, mint elhatározottságra is buzdított, mikor az üzleti siker elérésének lehetőségét mutatta be.

Mindez nem csak a nőkre jellemző, hiszen a férfi vezetőknek is szükségük van ugyanezekre a képességekre. A prezentációt követő beszélgetés során pedig a hozzászólásokból kihallatszik, hogy ezeket a tulajdonságokat, képességeket és fejlesztésüket valójában sok nő jellemzően nehezebben elérni.

Sok bátorság kell az üzletvezetéshez, főleg akkor, ha a társadalom nem közeledik folyamatosan az esélyegyenlőséghez, hanem stagnál, esetleg távolodik attól.

GRUBBAUER EVELIN

Magyarok a világűrben

Az elmúlt esztendőben nagyon gyakran hallhattuk Kapu Tibor nevét a tévében vagy a rádióban, aki sok év távlatából nézve 2025-ben újra beírta Magyarországot az űrutazást és komoly űrkutatást végző országok közé.

Mint fizika-matematika szakos tanár, a diákjaimnak rendszeresen hangsúlyozom az űrkutatás fontosságát. Nézetem szerint az emberiség két dolgot kell egyszerre, párhuzamosan megoldjon: egyrészt a Földet kell megóvnia, élhető bolygónak kell megőriznie. Mert csak ez az egy van nekünk. (Az ENSZ környezetvédelmi konferenciájának nem hivatalos beszámolója ezzel a címmel jelent meg 1972-ben: Only one Earth.)

Ha nagyon jó távcsővel tekintünk ki ablakunkon, az Ablakon, a pontos adatok első ifjúsági oldalunk megjelenéséig azt mutatják, hogy már 6 080 exobolygót fedtünk fel 4 532 különböző naprendszerben, és ezeknek a száma folyamatosan nő. Ennek ellenére, akárhány is rendelkezik közülük a földihez hasonló légkörrel, illetve elegendő vízzel – a mai fizikai tudásunkkal és műszaki képességeinkkel még teljesen elérhetetlenek számunkra. Saját naprendszerünket is csak most kezdjük korántsem belakni, hanem csupán felkutatni, megismerni.

Másrészt viszont, mint egy kisbaba, a gyermekcipőben járó emberiség, ha már meglátta, hogy a mi közös bölcsönkőn – a Földön – kívül is van esetleg az életre lehetőség, akkor el kell, hogy induljon és fel kell azt a világot, azokat a világokat fedezze. Nem maradhatunk magunkra, bezártan.

A matematikusok, fizikusok szavai lehet, ironikusan pesszimistának hangzanak, amikor kiszámolják, hogy a Nap a jelenlegi magfúziós folyamatait tovább vetítve még körülbelül 5 milliárd évnél hidrogénnel rendelkezik, mielőtt üzemanyagából kifogyva vörös óriássá alakul át, és szinte majd szó szerint „besüt” az ablakon.

Egyszóval adott a maximális időtávlat, még ha minden gazdasági vagy tudományos ambíciót félre is teszünk. Ez ugyan több mint ezerszer annyi, mint a még fán élő előember, Lucy óta máig eltelt idő, de nem végtelen. Vagyis a Földet egyrészt meg kell óvnunk. De előbb-utóbb el is kell majd hagynunk.

Kapu Tibor sikeres missziójával, mint kutatóűrhajós mindkét célhoz közelebb visz minket. Mint ezidáig mindenik magyar űrhajós. Mindenik, mert nem tévedés, nem csak ketten jártak az űrben.

Farkas Bertalan, az első magyar az űrben, amikor 1980-ban egy hetet töltött a Szaljut-6 űrállomás fedélzetén, a legkülönbözőbb kísérleteket hajtott végre, sejtbiológiától kezdve, félvezetőtechnikán keresztül egészen a dozimétriáig, amikor a Pille nevű sugárdózismé-

rőt tesztelte először. Ez volt az első olyan műszer, amellyel az űrhajósokat ért sugárzás mennyiségét képes volt már a világűrben megmérni, és nem kellett megvárni a Földre szállást az eredmények kiértékeléséhez.

A Pille vált a magyar űrtevékenység leg-sikeresebb termékévé, és azóta is rendszeresen jelen vannak a magyar fejlesztésű műszer különböző változatai az orosz, amerikai, illetve európai űrmissziókon.

A két hivatalos magyar űrhajóson kívül pedig érdemes megemlíteni egy harmadik magyar származású személyt – Charles Simonyit – aki Budapesten született, mint Simonyi Károly. Akiknek ez a név nagyon ismerősen cseng, azok nem tévednek, Charles valóban a nemzetközileg elismert fizikus, id. Simonyi Károly fia. (Az apa, aki A fizika kultúrtörténete szerzője, többek közt részt vett 1946-ban Bay Zoltán híres Hold-radar-kísérletében, amelynek keretében megmérték a Hold Földtől való távolságát, ami egyben a magyar űrtevékenység kezdetének is tekinthető.)

Charles pedig a családi hagyományhoz méltó módon, pragmatikus informatikusként, mint űrturista a világon egyedülként járt kétszer is a világűrben, 2007-ben és 2009-ben a nemzetközi űrállomáson. És jóval több volt, mint űrturista; a mikroorganizmusok űrbeli működésével, az izmok sorvadásával, az űrállomáson található videokamerák szenzorainak vizsgálatával, és több más kísérlettel járult hozzá űrutazásai sikeréhez. Közben a saját magát ért sugárzást is rendszeresen mérte, természetesen a Pille segítségével.

Már-már kezdett feledésbe merülni, hogy ott „kinn” jártunk, ha nem is saját rakétával, saját kilövő állomással, úgy, mint a mindezekkel rendelkező nagyok, azért mégis az elsők közt jártunk az űrben. Kapu Tibor és az őt támogató HUNOR program ezt újra eszünkbe juttatja. Ugyanúgy, mint gyerekkorunk ikonikus figuráját, a TV-Macit – aki Farkas Bertalan után most már másodszor, Kapu Tiborral is megjárta a világűrt. Negyedik magyarként.

LENGYEL BOTOND

JÓZSEF ATTILA

Eszmélet (4)

*Akár egy halom hasított fa,
hever egymáson a világ,
szorítja, nyomja összefogja
egyik dolog a másikat
s így mindenik determinált.
Csak ami nincs, annak van bokra,
csak ami lesz, az a virág,
ami van, széthull darabokra*

„ITTHON, VAGY OTTHON?”

Irodalmi pályázatunk eredménye

A Bécsi Naplóban meghirdetett *Itthon vagy otthon?* című irodalmi pályázatunkra a december 30. határidőig 34 pályamunka érkezett. A résztvevők közül 30 nő, 4 férfi. A korhatár túllépése miatt két munka nem került elbírálásra. A zsűri a következő személyeket méltatta díjazásra:

Hidasi Zsaklin: *Mein Mantel.* Jutalom 300,00 €

Gerber Luca: *A külföldön élés nem kolbászból készült kerítés.* Jutalom 200,00 €

Rusu Szidónia: *Tartozásaim.* Jutalom 100,00 €

Általános megítélés szerint díjazás nélkül a többi kézirat egy harmada is érdemesült az újságban való közlésre.

A három díjnyertes kéziratot elismerésként jelen számunkban tesszük közzé. Köszönettel a szerkesztőség.

HIDASI ZSAKLIN

Mein Mantel

I.

Vettem egy új kabátot. Az előzőt az utóbbi időben legszívesebben már kihajítottam volna. Mindkét zsebe lyukasan lógott, alig maradt meg benne az összes nehezen megkeresett pénzem. Másrészt hiába volt semleges szabású, nem tudtam elképzelni, hogy örökké ebben az egy kabátban járok. Például, hogy egy ilyen öltözetben veszem át a biokémiai nemzetközi elismerést.

Aztán megláttam a kirakatban ezt a piros-fehér csíkos kabátot.

Az üzlet ajtaja fölötti táblán sok apróbetűs felirat állt, messziről olvashatatlanul. Közelebről vettem észre, hogy minden létező nyelven rajta van, hogy „Kabátok”. Sokáig álldogáltam előtte, mire rászántam magam, és bementem. Sosem láttam korábban ehhez hasonló választékot: mindenféle színű, típusú kapható volt, mint fekete-piros-sárga, vagy a kék-fehér-piros. Ráadásul mindegyiket különböző valutákért lehetett megvásárolni. Addigra már elhatároztam magam, odanyújtottam a kártyámat a terminálhoz és kifizettem az eurókat a piros csíkos kabátért.

Tűkön ültem hazáig. Már teljesen elképzeltem, hogyan halászom le benne az égről a csillagokat.

Másnap kihúzott vállakkal, piros kabátosként léptem be a bejárati ajtón. Néhány lépés után vettem észre, hogy bizonyos pontokon mennyire furcsa a szabása. Nem ismertem eléggé, olyan mereven mentem benne, mint egy robot. A többi ember furcsán beszélt velem: komorabbnak tűntek, olyan humorral és iróniával, ami teljesen idegen volt a fülemnek. És vasárnaponként piros csíkos kabátban nem engedtek be a boltokba. Kellett néhány hónap, mire megszoktam. Akkor is éreztem a varrások másságát, de már jobban tudtam, hogy meddig enged az anyag. Az emberekben is észrevettem az előzékenységet. Például sosem dudáltak rám, amikor lassan mentem kocsival, és bosszúság nélkül segítettek, amikor lerobbantam az út közepén.

Egyik reggel ásitózva, automatikusan nyúltam a fogashoz. De nem az új kabát, hanem valahogy a régi akadt a kezembe. Úgy lógott a karomon, mint a levedlett bőr. Nem tisztelem az örökségemet - viszszhangzottak a fejemben a többiek szavai. Az örökölt kabátomnál jobbat nem kívánhatnék. És mit szeretnék majd átadni az unokáimnak?

Aznap nagyon kényelmetlennek tűnt a piros csíkos kabát. Mintha loptam volna valakitől.

Legközelebb a régi kabátot vettem elő, és bizonytalanul belebújtam. Áradt a nyüzött szövetekből az otthonillat. A szakadások most az ismerőségükkel köszöntöttek. Hiába volt rajtam régien, úgy simult a testemre, mintha soha nem vettem volna le. A girbe-gurba öltésekben láttam dédi óvatos mozdulatait, ahogy a sárga csillag által hagyott lyukat javítja. Éreztem a narancsillatot, ahogy mama a hatalmas zsebekben csempészte haza a déligyümölcsöt. A gyűrött szövetben láttam Anyát, ahogy úttörőként még bizonytalanul áll ebben a nagy zubbonyban.

A viseltes kabátujjba kapaszkodtam, a korábbi generációk kísérő kezébe.

RUSU SZIDÓNIA

Tartozásaim

III.

Lehetsz egyszerre magyar, román, német és egy kicsit székely is? Álmodhatsz egyszerre különböző nyelveken? Ülök a dortmundi, a bécsi, a budapesti, majd a kolozsvári reptéren, idén huszonhatodszor. Mint mindig, óriási a tömeg, az emberek tömött táskákkal, túlárazott reptéri parfümökkel és egyéb hozománnyal várnak a sorukra, hogy végre felülhessenek és végre megérkezzenek valahova, amit egyszer az otthonuknak hittek.

A családom fele Budapesten, a másik fele Erdélyben, a szerelmem Németországban, a munkám Hollandiában. Én meg többnyire a reptereken. Nézem az utasokat, hallgatom, hogy mit mondanak egymásnak, az utaskísérőnek románul, magyarul, németül, angolul. Figyelem, hogy hazamennek vagy idegen földre? Hogy vajon várja-e őket valaki ott vagy pedig itt vannak azok, akikhez tartoznak? Vajon hontalanok ők is? Va-

Enyhe szél a várfal felől

GERBER LUCA

A külföldön élés nem kolbászból készült kerítés

II.

A külföldön élés dobozokba pakolt identitás, egy hátrahagyott üres lakás, amit megtartasz, mert ki tudja, meddig maradsz.

A külföldön élés az a vágy, hogy kísérletezz a Jóisten konyháján, összerázd a komfortzónád ismeretlen alapanyagokkal – vállalva, hogy néha éhesen maradsz.

A külföldön élés az, amikor kikerülsz az áramlatból, és új vizekbe csöppensz, olyan, mint gyerekként a Csodák Palotája: hozzáérsz, meghúzod, ráugrasz - de jó! – az impulzusok elcsavarják a fejedet. Egy időre.

A külföldön élés egy társasjáték, aminek a szabályait senki nem mondta el neked előre, a kártyákat google translate segítségével próbálsz értelmezni, és mire felfognád, épp kimaradsz egy körből.

A külföldön élés a túró hiánya.

A külföldön élés a remény, hogy jövőre még láthatod a nagymamádat.

A külföldön élés egy magadon felejtett farsangi jelmez – tettesd és azzá leszel, de a zsigereid mászt jeleznek.

A külföldön élés egy zokogó kérdés hajnali háromkor a fürdőszoba padlóján – mi a fenét csinálók itt?

A külföldön élés egy lelki gyakorlat - átszítálja a lelked, kihullik, ami felesleges, és fennmarad a lényeg, közben megtanulva tartozásról, az európaiságról, arról, hogy elcsatolták és majd becsatolták oda, ahol most élnie, majd hálnia kell.

Lehetsz-e németek között magyar? Magyarok között német? Lehetsz-e romának erdélyi? Magyarországinak román? Lehetsz-e idegen ott, ahol kimondtad az első szavakat? Lehet-e idegen az ékes szó, amit édesanyád tanított? Válgat-e penészvirággá, ami gyönyörű? Ülök a dortmundi, a bécsi, a budapesti majd a kolozsvári reptéren, idén huszonhatodik alkalommal. A családom oda-haza, a szerelmem, a munkám idehaza. Tartozok mindenhova. Tartozok seholva. Leginkább a repterekhez, a várótermekhez, a kávéautomatákhoz. Tartozok a meg nem élt életekhez, a magyarul, románul, székelyül, angolul, németül álmodott képekhez, tartozok a felszállás utáni csendhez, tartozok a leszállás utáni megérkezés izgalmához. Tartozok azokhoz, akik a terminál másik oldalán várnak: „Isten hozott! Welcome! Bine ai venit! Willkommen!”

BÉCSI NAPLÓ

Nyugat-Európa egyetemes magyar nyelvű lapja

olvassa – terjessze – támogassa

www.becsinaplo.eu

Új postafiók címünk:

A-1010 Wien, Pf. 58

IBAN: AT572011100000446793

Világhírű lélekgyógyász, dr. Máté Gábor

Magyar származású kanadai orvos, addiktológus, író és pszichoterapeuta a függőségek és stresszbetegségek világ-hírű kutatója dr. Máté Gábor.

1944-ben született, amikor apja munkaszolgálatos volt, anyja Budapesten bujkált és a gyermeket 5 hétre odaadta valakinek, hogy vigyázzon rá. Szülei túléltek a vészkorszakot, de a rokonok nem, 1956-ban a család Kanadába emigrált.

A vancouveri egyetem angol szakát végezte el és irodalomtanárként dolgozott egy középiskolában majd úgy döntött, hogy régi álmát az orvosi pályát választja, húsz év családi praxis után palliatív betegeket, kábítószer függőket, HIV fertőzötteket ápolt. Saját állapotának és egészsége történetének felderítése, és öngyógyítása során jutott arra a következtetésre, hogy felnőttkori karakterünket és a világhoz való viszonyunkat jelentős mértékben életünk első négy év viszonyai és kapcsolatai alakítják ki és a függőségeink - legyenek azok bármilyen természetűek - alkohol-, nikotin-, kábítószer-, munka-, internet-játékszenvedély, szexfüggőség, lényegében csak menekülő utak. A viselkedési és a beilleszkedési zavarainkat, függőségeinket a traumatikus élményekre adott biológiai válaszainkat a gyógyítók gyakran félreértelmezik és csak tünetileg képesek kezelni.

Véleménye szerint az elme, a tudat, a lélek egészsége nem választható el a test egészségétől. A lelketbetegségek okai számos esetben a jelenkor társadalmi eseményeinek számlájára írhatók. Ezen meggyőződését műveiben számos tudományos kutatás konkrét eredményeivel is alátámasztja. Angolul írt könyvei összesen eddig öt kötetben, 40 nyelven a világ több tucat országában jelentek meg, Magyarországon is valamennyit kiadták. Hazájában a legmagasabb polgári kitüntetésben az” Order of Canada”-ban részesült.

Tavaly októberben a magyar köztársasági elnöktől a Magyar Érdemrend Tisztikeresztje kitüntetést kapta, melyet Ottawában adtak át.

Rendhagyó szemléletet feltáró könyveivel szakmai és laikus körökben is világszerte ismertté vált, nyilvános előadásaira alig lehet bejutni, a világ influenszerei, a legismertebb podcast vezetők készítenek vele interjúkat, szinte állandóan úton van.

Magyar nyelven is számos interjúja található az interneten.

Előadásaiiban két híres magyar stressz-kutatóra hivatkozik.

1938-ban a Harvard egyetemen az erdélyi magyar származású orvos, Weiss Soma elmélete volt az, hogy a betegségek okaiiban éppolyan fontosak a lelki és érzelmi tényezők, mint a kezelésben a fizikaiak. Ami történik velünk érzelmileg, az kihat ránk fizikailag. Sajnos azonban ezt a teóriát elfelejtette az orvostan.

A híres magyar stressz-kutató Seelye János elméletét is magáénak vallja: miszerint a modern világban a legnagyobb stresszek az érzelmi stresszek : amikor azok akarunk lenni, amik nem vagyunk.

Máté szerint a rák, a szenvedélybetegségek, sőt majd minden krónikus be-

tegség visszavezethető a gyermekkori negatív élményekre és azok életünkre, viselkedésünkre és egészségünkre gyakorolt hatására.

A könyveiben a betegségek valódi okait kutatja, éles kritikát fogalmaz meg a minket körülvevő mérgező világról, valamint utat mutat az egészség és a gyógyulás felé. Miért nehéz megszabadulni a rossz szokásainktól még akkor is, ha azok egészségünket és emberi kapcsolatainkat veszélyeztetik? – kérdi Máté. Magyarországon, ahol az alkoholizmus terén vezető országok közé tartozunk, különösen égető kérdés ez. A gyermeki figyelemzavar és hiperaktivitás, az ADHD, a szenvedélybetegségek kezelésénél azt tapasztalhatjuk, hogy a gyerekek nem a szülőktől, hanem a társaiktól tanulják meg, mi a jó és mi a rossz, ez a helyzet azonban szétzilálja a családot és mérgezi az iskola légkörét. A család ereje segítségével arra kell koncentrálnunk, hogy milyen szerepet kell betöltenünk a gyerekeink életében. A szülőség nem más, mint kapcsolat, a gondoskodásunkra bízott gyermekeinkkel való érintkezésben, tiszteletben kell tartanunk a velük való kapcsolatot.

Széles körben népszerű és divatos megközelítése, a popularitás azonban nem jó ajánlólevél a tudományban.

A pszichiáter szakma nehezen fogadja be Máté Gábor téziseit. Az ADHD (gyermeki figyelemhiányos és hiperaktivitási zavar) Világszövetségének elnöke Stephen Faraone pszichiáter professzor szerint Máté megközelítése worse than wrong, azaz rosszabb mint rossz és cherry-picked science, amelyet alkalmaz: csak olyan adatokat használ, amellyel a saját hipotézisét tudja alátámasztani, nem összefüggő elmélet. Máté a gyermeki figyelemzavar fő okának a korai traumát, pl. a szeretethiányt tartja, míg az elfogadott orvosi álláspont szerint genetikusan eredetű. Mindkettő igaz lehet Máté Gábor családjának esetében. Ő a holokauszt okozta gyerekkori traumából vezeti le, hogy munkamániás lett és a három fiú gyermeke is mind figyelemzavarossá vált, mert szerinte elhanyagolta a gyermekeit és csak a munkával és a tanulmányaival foglalkozott, de pszichiáterek szerint örökölhették is tőle.

Hatodik könyvének, amelyet jelenleg legidősebb fiával együtt írnak „Hello Again” (mondjuk, Újra együtt) címmel a témája a családi megbékélés a szülők és a felnőtt gyermekek között: az újrakezdés, hogyan lehet megbékéltetni a felnőtt gyermekeket és a szülőket, akik félreértették, sőt megbántották egymást.

Máté Gábor együttérző feltárás módszerével online tanfolyamokat és videókurzusokat tart angolul és magyar nyelven olyanok számára, akik egészségesebben és derűsebben szeretnének élni, szembenézni a traumáikkal, biztonságosabb környezetet szeretnének maguk és szeretteik számára; ha jól értettem kétszázezer az online hallgatói száma. Személyes workshopokon, nyolcvan országban összesen három-ezer tanítványa van, köztük Magyarországon is.

BIKA JULIANNA

A meddőség kivizsgálása és kezelése

A meddőségi vizsgálat: minden esetben az anamnézis, vagyis kórelőzmény felvételével történik, mely során korábbi betegségekre, műtétekre, fertőzésekre is ki kell térni, teljesen őszintén. Sor kerül az életvitel, életmód pontos ismertetésére is, ebben az esetben is fontos, hogy a meddőségi szakember teljes képet kapjon.

A nőknél számítani kell ultrahangos vizsgálatra, ami elengedhetetlen, végeznek rák-szűrést, bizonyos esetekben pedig sor kerülhet a hüvelyváladék, vagy vér alaposabb, laboratóriumi vizsgálatára is, mely során fertőzéseket, lappangó nemi betegségeket keresnek. Átjárhatósági vizsgálat is szóba jöhet, ekkor a petevezeték állapotát ellenőrzik, melyre háromféle módszer áll rendelkezésre: HSG röntgen kontrasztanyag, Echovist ultrahang kontrasztanyag vagy laparoscopia, azaz hastükrözés. Ez utóbbinál feltárhatóak a kismencedei anatómiai viszonyok. Amennyiben laparoscopiára kerül sor, ezzel egy időben általában hysteroscopiát, méhtükrözést is végeznek, mely a méh üregének vizsgálatát jelenti.

A női meddőség okainak feltárása azonban nem kizárólag az orvosi rendelőben történik. A peteérési, ovulációs vizsgálatra ott-hon kerül sor: menstruációs naptár vezetése, hőmérözés, hüvelyváladék ellenőrzése. Ezek ismeretében, a peteérés környékén follikulometriával, hüvelyi ultrahanggal ellenőrzik a petesejt méretét, valamint a méhnyálkahártya vastagságát, ezzel is tovább finomítva a kezelést.

A férfiaknál felmerülő meddőség kezelése egy rutinvizsgálattal kezdődik, a termékenységszint ellenőrzésével, mely során az ondó mintának nem csupán a mennyiségét, de a minőségét is vizsgálják. A spermiumfunkció ellenőrzésére az úgynevezett spermium-mozgékonyági teszt (PCT) szolgál: erre körülbelül 6-10 órával az együttlét után kerül sor, a nyakcsatornából levett váladékot 400-szoros nagyításban, mikroszkóp alatt vizsgálják meg, hogy teljes képet kapjanak a méhszájban lévő nyák és a spermiumok kölcsönhatásáról. Ez azért lehet fontos, mivel az ott található nyák egyrészt mechanikus, másrészt immunológiai tulajdonságánál fogva akár akadályozhatja is a hímivarsejtek útját a méhbe, ami így meddőséghez vezet.

A meddőség kezelésének menete:

Amennyiben a meddőségi vizsgálatok során sikerült feltárni valamilyen alapbetegséget – mint a PCOS, cukorbetegség, IR, endometriózis, fertőzés -, akkor a meddőség megszüntetése érdekében ennek a kiváltó oknak a kezelése válik a következő lépéssé. Ez a betegség típusától függően történhet akár egy egyszerű életmódváltással, gyógyszeres kezeléssel, de bizonyos rendellenességekre, betegségek szövődményeire csak műtéti úton van lehetőség reagálni.

Abban az esetben, ha a meddőségi kivizsgálás alatt nem derül fény a meddőség konkrét okára, még mindig nem kell feltétlenül lemondani a gyermekáldásról. Több lehetőség, kezelés is eredményezhet sikeres teherbe esést, mint a petefészkek stimuláció, mesterséges spermafelhelyezés (inszemináció), mesterséges megtermékenyítés (lombik program), stb. A tapasztalatok alapján elmondható, hogy a szakemberhez forduló meddő párok közel 90 százalékának sikerül segíteni.

A meddőség megelőzése:

Ugyan mind a férfi meddőség, mind a női

meddőség okai ma már túlnyomó többségben könnyedén felderíthetőek, és a különböző kezeléseknél köszönhetően, a meddőség nagyobb arányban meg is szüntethető, mégis érdemes a megelőzésére fektetni a hangsúlyt. A gyermekvállalás megfelelő időzítésével sokat javulhat a teherbe esés esélye. 27 éves kor után lassan csökkenni kezd a termékenység, a 35. életévet elérve ez azonban hirtelen felgyorsul. A nőknél számolni kell az esetleges korai menopauzával is, főként, ha a felmenők között tapasztalható volt hasonló. Az efféle rizikót könnyedén el lehet kerülni a korai gyermekvállalással, lehetőleg 20-35 év között, hiszen a nők ekkor a legtermékenyebbek. A türelem is kulcsfontosságú. Az, hogy a próbálkozások harmadik-negyedik hónapjában még nem sikerült teherbe esni, még nem jelenti, hogy baj van. A gyermekvállalás során nem szabad engedni se a külső, se a belső elvárásoknak, nyomásoknak, mivel ezek olyan lelki eredetű problémákhoz vezethetnek – stressz, szorongás -, melyek pszichés meddőséget válthatnak ki.

A káros szenvedélyek elhagyása, mint a dohányzás és az alkoholfogyasztás is nagy szerepet játszik a meddőség megelőzésében. A tényleges babatervezés előtt minimum fél évvel abba kell hagyni ezeket, hiszen idő kell, mire a szaporító szervek regenerálódnak. Az életmódváltásban a rendszeres testmozgáson túl – véletlenül sem a túlzásba vitt edzés -, az egészségre káros anyagok elkerülése – például bizonyos kozmetikumok, tisztítószer, adalékanyagok -, a kiegyensúlyozott, nem előre feldolgozott étrend. A BMI szerinti normál testsúly elérése is fontos. A teljes életmód megújítás nem megy egyik napról a másikra, érdemes fokozatosan változtatni a szokásokon, mivel a szervezetet ért stressz és sokk is kiválthat időszakos meddőséget. Termékenységfokozók szedése is javasolt, hiszen ezek segítségével előre felkészülhet a szervezet. A magas hormontartalmú szerek helyett azonban érdemes a teljes egészében természetes alapú készítmények felé fordulni.

Ezek közül a méhpempő emelkedik ki, amit szupertápláléknak is szokás nevezni. A **méhpempőt** a méhek a termékeny királynő táplálására állítják elő. Előnye, hogy **150- féle biológiailag aktív anyagot** tartalmaz. Jótékony hatásai között első helyen szerepel a termékenység fokozása – amennyiben kúraszerűen fogyasztják -, de ezen kívül is számtalan haszna van az emberi szervezetre; pl. csökkenti az inzulinrezisztencia tüneteit, segít a hormonháztartás stabilizálásában, valamint erősíti az immunrendszert. A stressz ugyan a mindennapok részét képezi, a családtervezés időszakában mégis érdemes több relaxációs gyakorlatot is kipróbálni, vagy valamilyen más, stresszoldó, stresszcsökkentő módszert keresni. A feszültség se a lelki állapotnak, se a termékenységnak nem tesz jót.

Egy alapos, általános orvosi kivizsgálás során is felbukkanhatnak olyan meglévő betegségek, fertőzések, melyek mindeddig lappangtak a szervezetben, nem produkálva tünetet. Az ilyen típusú meddőség, ezek kezelésével könnyedén megelőzhető. A szövődmények okozta teherbeesési nehézségek is könnyedén elkerülhetőek, amennyiben egy-egy fertőzés azonnali kezelést kap. Épp ezért érdemes figyelni a **test jelzéseire**, valamint részt venni a rendszeres orvosi vizsgálatokon, konzultációkon.

Prof. Dr. BIRTALAN IVÁN Ph. D.

KÖZGAZDASÁG

Gazdaságpolitikai reform Magyarországon: az Innovációs Rendszer

A múlt század utolsó évtizedeiben két világtörténeti átalakulás határozta meg a jövő gazdasági, politikai, társadalmi, ideológiai, kulturális és történelmi szemlélet rendszereit. Az egyik a Szovjetunió összeomlása, a másik a globális közgazdasági rendszerek váratlan hanyatlása, válsága. Olyan jelenségek terjedtek el, mint a tömeges munkanélküliség, a ciklikus átalakulások, bizonytalanság, a hajléktalanok megjelenése. A Szovjetunió bukása az elnyomott lakosság részére politikai szabadságot jelentett, de politikai és gazdasági stabilitást nem eredményezett. Gazdasági hatása fokozta a világ gazdasági és világpolitikai válságot.

Ausztria gazdasági-társadalmi átalakulása az 1980-as évtizedben kiválóan mutatja be azt a folyamatot, mely a túlnyomó állami tulajdonú ipari vállalatok rendszerét kormányzati vezetéssel átalakította és az országot bevezette az Európai Unióba. Az átalakítási folyamatot Ausztria miniszterelnöke, Franz Vranitzky vezényelte le 1986 és 1997 között. Vranitzky a történeti válságban felismerte Ausztria országos és nemzetközi érdekét, és annak megfelelően cselekedett, nem csak az ellenzéki Néppárt, hanem saját pártja és a nagy befolyású szakszervezetek ellenében. Emlékiratában idézte álláspontját: „Két párt, mely több mint két évtizedig ellentétben volt és a Kreisky-korszakban személyes vitákban vett részt, most egyetértésben fog cselekedni egy viharos jelen és egy bizonytalan jövő érdekében.”

Az általa indított átalakulás három reformpolitikai lépésből állt. Az első egy párbeszéd kezdeményezése, melynek célja szakszervezetek, ipari vezetők, pártpolitikusok meggyőzése, hogy az állami ipari vállalatokat át kell alakítani. Ez azért volt kritikus, mivel a Szocialista Párt több évtizedes üzenete az volt, hogy ezek a munkahelyek mindig létezni fognak. Vranitzky és csapata feladata az volt, hogy meggyőzze a vezetőket, hogy ez a hit csak illúzió. A második lépés a felújítási folyamatokra vonatkozott. Olyan eljárásokról volt szó, melyek az állami vállalatok versenyképességét javították és ezáltal csökkentették az állami költségeket. A harmadik lépés volt a legnehezebb. Ez abból állt, hogy függetleníteni kellett az állami vállalatokat annak érdekében, hogy önállóan működjenek a kialakuló piaci rendszerben. Lényegében privatizálni kellett a vállalatokat. Ez egy teljesen új folyamatot jelentett Ausztriában.

Ausztria, valamint Finnország és Svédország 1995-ben lettek az Európai Unió tagjai. Mindhárman a világ gazdasági válság következményei és a technológiai forradalom hatásai miatt csatlakoztak. Helmut Kramer 2002-ben közölt tanulmányában azzal a kérdéssel foglalkozik, milyen hatással jár az ország jövőjére Ausztria csatlakozása az EU-hoz. Az a legfontosabb megállapítása, hogy a csatlakozás egy teljesen új gazdasági modell és folyamat elfogadását jelentette.

Az Osztrák Gazdaságkutató Intézet 2006-ban kiadott egy több szerző által írt tanulmányt az innovációs rendszer bevezetéséről, illetve a közoktatási rendszer és az innováció szoros összefonódásáról. Két fejezete a hagyományos közoktatási rend-

szerre tér ki. A gazdasági rendszer szerkezeti átalakítása és az innováció bevezetésének feltétele a hagyományos közoktatási rendszer átalakítása, mely megfelelő képzést biztosít magas színvonalú munkaerő alkalmazásának. Ez az átalakítás a következő tényezőkből áll: Az átalakított közoktatási rendszer feladata, hogy minden diák részére biztosítson egyenlő színvonalú képzést függetlenül társadalmi, kulturális vagy származási tényezőktől. A szerkezeti átalakítás olyan személyes képzettséget igényel, mely alkalmassá teszi a tanulókat arra, hogy a technológiai, versenyképességi és szabadpiaci versenyhelyzetekben sikeresen vegyenek részt.

Az átalakított és eredményes közoktatási rendszer fontos tényezői: a magas színvonalú képzés, a folyamatos képzési rendszer és az integráció. Ezek a tényezők az átalakított gazdasági rendszer szükséges feltételei és biztosítják a munkavállalók sikeres részvételét a gazdasági folyamatokban. A közoktatási rendszer alapvető reformjai között szerepel az oktatás, a képzés magas színvonala, az oktatóképzés és a politechnikai szakmai oktatás reformja. Szintén javasolt azoknak az intézményeknek a reformja, melyek előkészítik tanulóikat vezető gazdasági állásokra. Ezek között szerepelnek az informatikus technológiák, nemzetközi együttműködések és nemzetközi csereprogramok.

A finn közoktatási rendszer célja, hogy minden állampolgár egyenlőség alapján kapjon oktatást függetlenül életkorától, anyagi helyzetétől, nemétől és anyanyelvétől. Az elemi közoktatás ingyenes, mely tartalmazza a tanítást, taneszközöket, iskolai étkezést, egészségügyi-fogorvosi ellátást és közlekedést. A felső és egyetemi oktatás szintén díjmentes. A finn elemi közoktatási rendszer 9 folyamatos év oktatásából áll, majd két különböző, 3 éves felkészítő oktatás következik: az egyik egyetemi vizsgára készíti fel a diákot, a másik pedig műegyetemi (politechnikai) oktatásra. Az egyetem legmagasabb diplomája a doktorátus, a műegyetemnek pedig a politechnikai mesteri fokozat. Finnország területén 25 műegyetem és 16 egyetem működik. Ezek az intézmények az egész ország területén egyenlő színvonalú képzést adnak. Két hivatalos nyelv van Finnországban: finn és svéd. Az egyetemi és műegyetemi képzést végzők 51%-a nő. A műegyetemre felkészítő oktatásban szerepel a vállalkozási gyakorlatot ismertető képzés. A vállalkozóknak több mint 30%-a felsőoktatási képzéssel rendelkezik.

Az Aalto Egyetem egy új alapítású egyetem, célja a finn innovációs rendszer oktatása és gyakorlata. Az oktatás a tudomány, technológia, vállalkozás, gazdaság, művészet, építészet, vegyészet, elektrotechnika területeit foglalja össze. Az egyetem keretében működik az Aalto Center for Entrepreneurship nevű intézet, mely a vállalkozások technológiai, szellemi tulajdon kérdéseivel, valamint start-up vállalkozók támogatásával foglalkozik.

Befejező javaslat: Magyarország innovációs rendszerének bevezetése három forrás alapján indítható: a finn oktatási rendszer alkalmazása, az osztrák gazdaságtervezés hasznosítása és az Európai Unióhoz teljes gazdasági felzárkózás támogatásával.

BÓDY PÁL

Léptek a boltíves bejárat felé

MAGYAR GÖRÖGKATOLIKUSOK BÉCSBEN

A bizánci kereszténységgel a magyarság már a népvándorlás során megismerkedett. Saroltot, Géza fejedelem feleségét, az első magyar király, Szent István anyját a keleti rítus szerint keresztelték meg. Az országban a görög és a római katolikus egyház párhuzamosan működött, jelentős római katolikus túlsúllyal. A magyar görögkatolikusok egyesülése Rómával 1646. április 24-én jött létre az ungvári unió során, azóta a római pápát ismerik el a legmagasabb rangú egyházi személynek. A mai Magyarországon a római katolikus, a református és az evangélikus egyházak után a görögkatolikusok a negyedik legnagyobb vallásfelekezetet alkotják, és a határon túli területeken is jelentős számban élnek. Egyházszerkezetiileg 2015. március 20-a óta váltak önálló, közvetlenül Rómának alárendelt egyházzá, amikor Ferenc pápa a Hajdúdorogi Egyházmegyéjét metropolitai székké emelte. A Hajdúdorogi Főegyházmegye és a Miskolci, illetve a Nyíregyházi Egyházmegye alkotják a Görögkatolikus Metropóliát, melynek székhelye Debrecenben, első székesegyháza pedig Hajdúdorogon van.

A magyarok és osztrákok közötti spirituális kapcsolat évszázadokra tekint vissza. Bécsben, a Szent István-székesegyházban őrzik a Máriapócsi Kegyetemplomból származó Szűz Mária ikont, melyet az 1696-os csodás könnyezés után I. Lipót osztrák császár és magyar király a császárvárosba szállíttatott. A kegyképről másolatok készültek, és egyet megkapott Máriapócs is. Míg a Bécsbe vitt ikon soha többé nem, a máriapócsi másolat viszont még két alkalommal könnyezett.

Ausztriában a görögkatolikus egyház 1775 óta van jelen: Mária Terézia nekik ajándékozta a bécsi Szent Borbála templomot és kolostort, s Barbareum néven papnövendét alapított, mely a hittudományi és szellemi eszmecsere központjává vált. A seminaristák a filozófia, a teológia és a liturgikus gyakorlat mellett nyelveket tanultak, köztük latint, ógörögöt és ószlávot. Az intézményt II. József 1784-ben megszüntette, de hatása, főként növendékei révén, sokáig érezhető volt.

Három éve azonban a bécsi magyar görögkatolikus hitélet újra virágzásnak indult. A Szentszék képviselője, Christoph Schönborn bíboros határozata értelmében 2023. június elsejével újra megalakult a bécsi magyar görögkatolikus lelkeség, melynek vezetésével Papp György atyát bízta meg, akinek munkáját Peczár Péter

káplán segíti. Vagy Péter atya végzi a Szent Liturgiát, és György atya a kántor, vagy fordítva. Minden hónap 1. és 3. vasárnapján 15 órakor ünneplik a Postgasse 8. alatti Szent Barbara-templomban magyar nyelven a liturgiát, Aranyszájú Szent János liturgiáját. A magyar lelkeség megalakulásával kezdetét vette a közösségépítő munka is, melynek egyik elkötelezett mozgatórugója dr. Milkovits Mariann belgyógyász. Már négy elsőáldozást ünnepelhettek családias légkörben.

A görögkatolikus papcsaládokban általában sok gyermek van, akik közül felnőve számosan a papi hivatást választják, így a paphiány a görögkatolikusoknál csaknem ismeretlen jelenség. A bizánci rítusú Szent Liturgiát gazdag jelképek és szertartások jellemzik, amelyek mély lelki tartalmat hordoznak. A szigorú szabályok szerint megfestett ikonokból álló ikonfal (ikonosztáz) fontos szerepet játszik, amely elválasztja a szentélyt a templomhajótól, szimbolizálva a menny és a föld közötti kapcsolatot. A pap és a hívek a szertartás során jelképesen elkülönülnek egymástól, hangsúlyozva a szertartás szent voltát. Az áldozás két szín alatt történik, ami azt jelenti, hogy a pap Krisztus testét és véré arany/aranyozott kiskanál, borba áztatott kenyér színe alatt adja a híveknek.

A szertartásokon a liturgia kizárólag énekelt formában zajlik, a variációkban élő „egyszerű énekek” egyszerűségűek, vagy népi terceléssel egészülnek ki. Gyökereik a régi kijeji dallamvilág. Emellett azonban időről-időre megjelentek klasszikus zenei háttérű kórusművek, motetták, himnuszok, melyek gazdagították az egyházi zenei szolgálatokat. Többek között Boksay János, Orosz István, Petraszevich Nikefor, Bubnó László feldolgozásai maradtak ránk ebből a repertoárból. Boksay János magyar és ruszin pap-zeneszerző után száz év elteltével először készült magyar szerző tollából férfikarra írt, teljes egészében megzenésített Aranyszájú Szent János Liturgiája, melyet Mohay Miklós komponált. A húsz tételeből álló, ószláv nyelvű, átgondolt, nagyvű, a liturgia üzenetét értő és átadni szándékozó kompozíciót Mohay liturgikus keretek közé szánta. Bemutatója Budapesten volt a koronavírus-járvány időszaka alatt, a Szent Efrém Férfikar előadásában, Bubnó Tamás vezetésével. Mindnyájunknak lelki feltöltődést jelentene, ha a mű egyszer a bécsi Szent Barbara-templomban is elhangozhatna.

RADICS ÉVA

TUDOMÁNYOSSÁG

Mérföldkő a művelődéstörténetben (Egy évszázad az írástörténetben)

A valós világot átfogó hálózatok képlekeny világában közel 100. évfordulója hozott egy olyan eseménynek, amely a nyelvek és kultúrák történelmében egyfajta mérföldkőnek számított. 1926-ban rendezték meg Bakuban, február 26. és március 6. közt az első turkológiai konferenciát. Ez akkor szellemi irányítúként működött, a haladást jelentette, leginkább az írásreform területén, amely a latin betűs írásrendszer bevezetése előtt egyengette az utat a törökök népe számára, számos régióban.

Szinte egy évszázad múlva, 2024 szeptemberében megtörtént a második lépés ebbe az irányba: a török nyelvcsaládhoz tartozó államok képviselői megegyeztek egy közös, 34 betűből álló ábécében minden törökségi nyelv számára. (Szervezetük Azerbajdzsánból, Kazahsztánból, Kirgizisztánból, Törökországból és Üzbegisztánból, mint teljes jogú tagokból, áll, megfigyelői státusban jelen lehetett Észak-Ciprus, Magyarország és Türkmenisztán.)

A folyamat láthatóvá teszi, milyen előnyöket jelent, hoz ez az ábécé-megújítás a több mint 150 milliós törökségi nyelvközösség számára. A közös írás nem csupán kulturális jelkép, hanem a megértés, az integráció és az egymáshoz közeledés eszköze is egyúttal. A mindinkább digitalizálódó világban, amelyben minden közlésforma (már-már az egész kommunikáció) országhatárok fölötti és a mindennapok része lett, a közös ábécé a közös azonosságtudat elengedhetetlen elemének szerepét tölti be.

A törökség írásrendszereinek történelme rendkívüli változatossággal telt: az Orchon-völgyi rovásjelektől az arab betűhasználaton át a latin és cirill betűkig terjed. A 19. század közepétől mind az Oszmán Birodalomban, mind az orosz cári birodalomban felerősödtek a hangok, amelyek az írás megújítását, reformját sürgették. Céljuk az volt, hogy az európai modernizációs irányzatokat felkarolják, és a törökségi nyelvekbe átültessék. Ebben az elképzelésben a latin betűs írás sokkal gyakorlatiasabbnak és modernebbnek tűnt, mint az arab.

A mozgalom egyik legjelentősebb előhírnöke Mirza Fatalij Achundow (1812-1878), ő dolgozta ki az azerbajdzsáni nyelv új ábécéjét. Reformjavaslatai azonban sem az Oszmán Birodalomban, sem Oroszországban nem találtak nyitott fülekre. Az Oszmán Birodalomban az arab írásmódot őrizték tovább, mint a vallási önazonosság kifejezését. És minden változtatási próbálkozás e hagyomány fenyegetésének minősült.

A 20. század elején az írás modernizálásának igénye, és az ezirányú igény, elvárás a törökségi népek közös írásának megteremtésére egyre hangosabbá vált. A Szovjetunió belüli tagköztársaságok létrejötté csak tovább szította ezt a folyamatot. Az okok egyike, amiért a szovjet vezetés a latinizálást tevékenyen támogatta, kettős gyökerű volt. Egyrészt megpróbálták a törökséget a vallás áthatotta arab írásról leválasztani, és egyúttal a kulturális távolságtartást a Török Köztársasággal szemben fokozni, mert abban akkor még az arab betűs volt a hivatalos írás. A szovjetek azonban ebben a kérdésben elszámították magukat,

ugyanis Törökországban az írásreformot 1928-ban megvalósították, korábban, mint magában a Szovjetunióban.

Az egykori, első turkológiai konferencia mintegy 130 képviselővel zajlott le, különböző országokból és tudományos intézetekből, amelyek tematikusan szervezett részlegekben foglalkoztak meg, ismertették álláspontjukat, élénk párbeszédeket folytattak a közös cél elérése érdekében. A vitában a korszak legnevesebb turkológusai: Vaszilij Bartold, Szergej Oldenburg, Bekir Çobanzade, Mehmet Fuat Köprülü, Ali bey Hüseyinzade, Mészáros Gyula és Theodor Menzel is részt vettek.

A találkozáson olyan erős utóhatása lett, hogy bizonyos politikai körökben lehetséges veszélyforrásként ítélték meg. Emiatt a további konferenciák rendezése el is maradt. Ennek ellenére érdeme vitathatatlan volt: javasolta latin alapon álló közös ábécé bevezetését a Szovjetunió összes törökségi népe számára, és nemsokára meg is kezdték ennek lépésenkénti megvalósítását.

1928 és 1930 között a legtöbb török köztársaság tagköztársaságban hivatalosan bevezették a latin betűs írást – jelentős lépésként a kulturális és nyelvi modernizálódás útján. Majd 1929 január 1-jétől a Szovjetunió az arab betűs írást hivatalosan is betiltotta.

A modern és egységes írás nagyjából tíz évig létezett, fokozatosan a cirill betűs írást vezették be helyette. Moszkva félelmét a pántörök egységtől és Törökország esetleges befolyás-növekedésétől más tényezők is befolyásolták: az egész Szovjetuniót átfogó egységes írásfajta bevezetésének törekvése, és az orosz kultúrához való közelítés gondolata. Majd csak az ország felbomlása után nyílt meg újra az út a latin betűs írásmód bevezetésére.

Az első turkológiai konferencia után száz évvel zárult be nagyjából a történelmi távlatú kör tavalyelőtt, Bakuban. A legutóbbi egyezés a törökségi nyelvek közös ábécéjének bevezetésére bátran tekinthető az 1926-ban életre kelt vízió folytatásának. Fő célkitűzése a kulturális és szellemi kötődések kiépítése a törökök rokon nyelveket beszélő közösségeknél egymással, politikai és földrajzi határaik fölött.

Az Azerbajdzsánban 2025-ben újraélesztett gondolat, az egységes írásrendszer nemcsak a nyelvek közti közlekedést jelenti, erősíti a jövőben, hanem a közös művelődési, tudományos és kulturális terveket, projekteket is nagyban fogja támogatni. Nyitást hoz az együttműködésben, a digitális integrációban és a kulturális önérvényesítésben. Így a közös ábécé a modern azonosságtudat egyik jelképévé válik – olyan kötelek lesz, amely a török nyelvcsalád sokszínűségét is megőrzi és egyúttal közös jövőt is nyit számukra.

A folyamat minden valószínűség szerint **2026-ban** teljesedik ki. Utána könnyebbé válik a törökségi nyelvek eljáratása mindazok számára, akik arra törekednek. A latin betűs kulturális egységbe tartozás megvalósulása a kiteljesedéshez közeledik...

ELGÜN NIFTALI
Ford. LENGYEL FERENC

Koncz Sándor Kierkegaard-monográfiájáról

Koncz Sándor Kierkegaard-könyve (*Kierkegaard és a világháború utáni teológia*. 1938.) valódi, saját lábán megálló, öntörvényű filozófiai opusz. Egy ilyen súlyú és nagyságrendű Kierkegaard-monográfia ismét különleges megvilágításba helyezi a magyar filozófiával való foglalkozás hétköznapi viselt dolgait. Mindenesetre a magyar filozófiai hagyomány ennek a monográfiának a befogadásával biztosan nagy győzelmet tud elkönyvelni magának.

E Kierkegaard-monográfia közel első harmada érett filozófiai és filozófiatörténeti munka, amelynek érett ítéltézése, pontos fogalmisága, szerény magabiztossága, szellemes ötletessége nemcsak a magyar, de a nemzetközi filozófiai irodalomban is feltűnne. A mű további része szerves és természetesen módon megy át teológiába. A teológia is képes integrálni a harmincas-negyvenes évek nagy egzisztencialista hullámát, de persze csak bizonyos határig képes erre az integrációra, miközben az egzisztencializmus is csak bizonyos mértékig képes behatolni a teológiai univerzumba, hiszen szakadatlan belső mozgása ezt nem is tenné lehetővé. A bűn, a sodródás, az örvény, az emberi lét összemberi problémái nem azért kerülnek a filozófia és a teológia közötti határvonalra, mert bennük van a tragikum lehetősége, de azért alkalmasak kiválóan filozófia és teológia összekapcsolására, mert összemberi problémák.

A két világháború közötti filozófiában a világ-válság oly mértékben mindent meghatározó átfogó valóság, hogy egy filozófus sem lehet „kötelezve” arra, hogy feltétlenül ő adjon teljes képet róla. A válságirodalom és Kierkegaard érintkezési felületeit a történelem, az I. világháború különleges katasztrófája helyezi konkrét keretek közé, miközben a huszas-harmincas évek Magyarországon ez a katasztrófa több más hatalmas válságot is magába foglalt még. A szellemi és társadalmi válságoknak ez a kulminációja és az abból kialakuló mélypontoknak ez az összekapcsolódása önmagában meglehetősen idegen Kierkegaard eredeti filozófiájától. Mégsem lehet ellentétet tennünk amiatt, hogy Koncz Sándornál az egzisztenciális kiindulópont az egyetemes válságfilozófia közvetlen közelében alakul ki. Az egyik Koncz-tézis a válságról sajátos történelmi valóság-dialektikát tartalmaz („A tizenkilencedik század korlátlan lehetőségeiből lesznek a lehetetlen korlátok”), mely tézis dialektikája jóval baljósabb, mintha egy ilyen átfordulásnak a korlátlan lehetőségekből a lehetetlen korlátokba azt a szimpla magyarázatot akaránk adni, hogy azt egyes történelmi aktorok okozták. Hasonló dialektika mozgatja a tézist is, hogy a filozófia a válságban a legvégén azt veszíti el, amiért egyáltalán létrejött, „mire felépül a palota, süllyedni kezd a talaj”. Közvetlenebbül a válság tematikáját érinti, amikor arról beszél, az újkor legnagyobb veszélye, hogy „túlszekularizálja” azt, amit imád. Ha a szekularizálás fogalma helyett itt a Max Weber-i „varázstalanítás” fogalmát alkalmazzuk, a felvetés valódi civilizatórikus és krizeológiai nagyságrendje rögtön láthatóvá válna. Amire valóban vágyunk, hihetetlen sebességgel varázstalanodik a velünk való interakcióban, hogy azután csodálkozva kiáltunk fel, hogy nincs mit imádnunk és csodálnunk a modern civilizációban.

A szűkebb egzisztencializmus és a (világ)

válságtematikák együttélése Koncz eddigi elegáns megoldásainak szellemében fogalmazódik meg, az I. világháború közös plattformot épít e két jelenségkör alá, a (külső) egzisztenciális problematikába. Koncz Sándor és közelebbi nemzedéke számára különlegesen is tragikus, amikor világossá válik, hogy még be sem fejezték az I. világháború válsághalmazának szellemi feldolgozását, amikor már be is indultak a II. világháború pusztító mechanizmusai. A két világháború közvetlen időbeli összeérése Koncz Sándor többszörös élménye. Még az I. világháborúval és az azt követő válsággal foglalkozó kézirat ki sem jött a nyomdából, máris indulni kell a másodikba. És vajon hogyan élük át a II. világháborút azok, akik azelőtt évtizedekig az elsők gondolkodtak, s azt akarták helyretenni, értelmezni, megjavítani, kiiktatni?

Koncz Sándor tisztában van az egzisztenciális gondolkodás tipológiai meghatározottságával is. Megfogalmazása szerint az én „egyoldalúan” be van építve azokba a filozófiai kérdésfeltevésekbe, amelyek a szubjektummal kapcsolatosak. A valódi, a „tisza” egzisztencializmus ezért úgy jön létre, hogy kiszabadítják az egzisztenciát ezekből a kérdésfeltevésekből. Koncz Sándor ezzel meg is oldja az egzisztencializmus sajátos tipológiai problémáját, hogy azután nagyvonalú mozdulattal beengedje ebbe a tipológailag zárt keretbe a különleges válságproblematikát.

A Kierkegaard-monográfia maradéktalan egzaktsággal mondja ki az egzisztencialista filozófia egyik legfontosabb meghatározottságát: *az egzisztencia nem tudja önmagát tárgyiasítani*. Ebből ellentmondás, látható paradoxon keletkezik. Kierkegaard az egzisztenciáról ír, az a tárgya. Koncz Sándor Kierkegaadról ír, az a tárgya. Eközben az egzisztencializmust valóban nem lehet tárgyiasítani, mert egy-egy kimerevített tárgyi mozzanat, tárgyként megragadott egzisztencia rögtön kioltaná az egzisztencia szakadatlanul lüktető mozgását. Kierkegaard is éppen ezért jelenik meg rendre írói álarcokban. Maszkok, szerepmonológok, véletlenül megtalált naplók, levelek és más gondosan megválasztott kerülőutak szolgálják azt a szándékot, hogy ne a filozófusnak kelljen (még egyes szám első személyben sem) „tárgyiasítania” az egzisztenciát (ami e definíció szerint lehetetlen is). A filozófus átalakítja az írói szerepet, médiummá változtatja azt, az egzisztenciális valóság (vallomás) médiumává.

Az viszont bizonyos, hogy a dán filozófus és teológus mind a filozófiában, mind a teológiában az egzisztencia gondolatot *a viszonyok kritikájára* használja fel. Az eredeti egzisztenciális kritika természetesen gyökeresen különbözik a többi ifjúhegelianus, különösen pedig a vele a 20. század hatvanas éveiben igen gyakran összehasonlított Marx kritikai tevékenységétől, *alapvető irányultsága mégis kritikai*. Az egzisztencialista filozófus személyében is polemikus, harcol városa ellen, mint dán Athéni Timon, nemcsak polémiák, de sajtókarikatúrák állandó témája is, miközben egyetlen napig sem lenne képes az állandó interaktív polémia nélkül létezni, s még úgy is hívták, hogy „kopenhágai filozófus”, teológiájában is állandó harcban a hivatalos egyházzal, persze a dán szellemi élet jó részével is.

KISS ENDRE

SPORTTÖRTÉNET

Skandalum a zöld mez miatt

Zsák Károlyt, az 1910-es, '20-as évek magyar futballválogatottjának egykori kapusát a klubhűség mintaképeként emlegeti az utókor, mert amíg futballozott, egyetlen csapatban játszott, a 33 FC-ben. (A Hariháromban, ahogy becézték.) Ma ez ritkaság. Hát, más világ volt... A mezek is megváltoztak; boldogan ficáncolnak a szebbnél szebb trikókban a futballisták, lásd a Fradi játékosait feszesen virító, új, vízszintes, zöld-fehér csíkos mezükben, a klub címerével. (Sokáig csak a dressz szó járta, 1902-ben még azt írta a Pesti Hírlap: „az F. T. C. zöld-fehér dresszben játszik”. 1939-ben már az jelenik meg a Képes Sportban: „először ölti magára a címeres mezt”).

Mez, te édes, te aranyos, te sokatmondó, te elmaradhatatlan kelléke a játéknak, úgy ragyogsz a zöld gyepen, mintha aranyfényben fürödnél a játékosok között. Élzs és uralkodsz mindaddig, amíg futballjáték lesz a földön.

Megesett azonban, hogy egy alkalommal „fellázadtak” a mezek, amiből aztán skandalum kerekedett. Idézzük fel a történeteket. 1955. április 9-én a Fradi – bocsnat, a Kinizsi – zöld-fehér szerelésben játszott Bécsben a Rapid ellen, 2:2 volt az eredmény. Az osztrák csapatban a világhírű Zeman védett, s előtte Körner I, Körner II és Hanappi futballozott. Miért a mez emlegetése? – kérdezheti az olvasó, hiszen a Fradi színe zöld-fehér. Igen, csak hogy a kommunista diktatúra beköszöntével az 1949–50-es bajnokságot már nem Ferencváros névvel játszotta végig a csapat, hanem az Élelmezési Dolgozók Szakszervezete központi egyesülete lett, és felvette az ÉDOSZ, majd az 1951-es bajnokságtól a Kinizsi nevet, a csapat színét pedig – hogy semmiben se emlékeztessen a múltra – piros-fehérré változtatták. Gyalázatos lépés volt!

1955-ben, amikor már a változás szele kezdett fújdogni, a Kinizsi akkori vezetői bátor lépésre szánták el magukat: a húsvéti torna bécsi mérkőzésén, hosszú évek után ismét, zöld-fehér szerelésben léptek pályára! Az eset azonban nem maradhatott sub rosa. Siető tollal, 1955. április 29-i keltezéssel Sági György, a Demokratikus Ifjúsági Szövetség (DISZ) központi vezetőségének egyik munkatársa levelet juttatott el Kádas Istvánhoz, a DISZ központi vezetősége titkárához, és részletesen beszámolt a mezcsereéről. Kádas továbbította a sorokat a Magyar Dolgozók Pártja központi vezetősége titkárának, Vég Bélának.

„Onódy elvtárs egy alkalommal felvetette Sebes elvtársnak – áll Sági levelében –, hogy jó lenne, ha újra zöld-fehér mezben játszhatna a Kinizsi, Ferencvárosi Kinizsi néven. Sebes elvtárs nem mondott ellent a felvetésnek, ami bátorságot adott Onódynak arra, hogy [...] kivigyék Bécsbe az említett felszerelést.” Onódy Lajos – az 1964-ben Onódy-per néven elhíresült büntetőeljárás elsőrendű vádlottja – 1953-tól az FTC – akkori nevén Budapesti Kinizsi labdarúgó-szakosztályának vezetője volt, Sebes Gusztáv a labdarúgó aranycsapat szakvezetője, egyben (1956 őszéig) – a sporthivatal elnökhelyettese, Száraz István pedig a Kinizsi elnöke.

„Száraz elvtárs tíz perccel a kezdés előtt ment be az öltözőbe – folytatódik Sági levele –, és akkor látta, hogy a játékosok zöld-fehér mezben vannak. [...] Ő tiltakozott, de Onódy elvtárs azt mondta, hogy saját felelősségére ebben játszhat a csapat, mert

Sebes elvtárs is egyetértett. Száraz elvtárs ezt tudomásul vette.”

Elképzelem, milyen izgalommal készülődött a társaság a bécsi meccsre. S milyen dobogó szívvvel nyúltak az öltözőben a zöld-fehér mezekhez a játékosok. Nézegettek, forgatták, megsimogatták őket, megnézték magukat a tükörben. Bizonyára már Pesten tudták, hogy Bécsben „bezöldülnek”, de az öltözőben már más volt a helyzet. Csak az elnököt nem avatták be a tervbe. (Jut eszembe: a Fradi öregfiúk a tilalom idején is zöld-fehérben léptek pályára.) És az sem izgatta Onódyt, hogy a Rapid színe ugyancsak zöld-fehér. A csapat a következő összeállításban lépett pályára: Gulyás – Mátrai, Kispéter, Dalnoki – Szabó, Dékány – Budai, Orosz, Ombódi, Vilezsál, Fenyvesi. Micsoda csapat! (Nem véletlenül nyerték meg tornát a Honvéd, a Rapid és az Austria előtt.)

A levél további részében arról olvashatunk, hogy a vizsgálat után összeült a szakszervezet elnöksége. A tanácskozára meghívták Sebes Gusztávot is, aki védelmébe vette Onódyt, és felfújt ügynek látta a történeteket. „Sebes elvtárs még azzal is megerősítette a zöld-fehér mez használatának helyességét, hogy a nyugati országok csak a régi nevükön akarják lekötni a magyar csapatokkal a mérkőzéseket. [...] Onódy azt is mondta, hogy kereskedelmi üzlet ez, mert a Ferencvárosi Kinizsi és a zöld-fehér mez több pénzt jelent a csapatoknak...”

Mennyire igaza volt! Az elnökség tagjainak többsége azonban elítélte a történeteket. Határozat született arról, hogy Onódy Lajost azonnal, le kell váltani, Száraz Istvánt pedig egy hónapra fel kell függeszteni állásából.

Május 16-án Terényi Imre, a párt adminisztratív osztályának munkatársa feljegyzést készített az ügyről. „Szigorúan bizalmas!” – olvashatjuk. Alább pedig a következőket: „Az eset kapcsán kiderült, hogy vezető labdarúgócsapataink – tudomásunk nélkül – rendszeresen használták külföldi útjaik alkalmával a régi egyesületi neveket és színeket. Például a Vörös Lobogó Törökországban MTK néven, és MTK címerrel szerepelt, a Vasas Izzó Franciaországban Újpesti Tungstram néven, lilafehérben... Az OTSB nemzetközi osztálya több esetben Ferencváros, MTK, Újpest stb. néven kötötte le a mérkőzéseket, hogy jobb ajánlatot kapjon.”

Terényi megerősíti, hogy Sebes Gusztáv az elnökségi ülésen kijelentette: a zöld-fehér szín használata jó politikai húzás volt, nincs ebben semmi politika. „Javasoljuk – írja –, az OTSB kapjon utasítást, hogy ezt a túrhetetlen gyakorlatot teljesen számolja fel. Az OTSB állapítsa meg a konkrét személyek felelősségét a felsorolt együttesek részéről, valamint Sebes Gusztáv és Krajcsovits István [a sporthivatal nemzetközi osztályának vezetője] elvtársak felelősségét, és tegye meg a szükséges intézkedéseket.” Kézírással ez áll a papíron: „L[ássa] Keleti [Keleti Ferenc az MDP KV adminisztratív osztályát vezette.] „A javaslatlalt egyetérttek. Légy szívés intézkedj. V. 19. Vég”

Keleti Ferenc is levelet fogalmaz, mégpedig Hegyi Gyulának, a sporthivatal elnökének: „A fentiek iránt a központi vezetőség titkárai is érdeklődnek, és olyan álláspont alakult ki, hogy a legrövidebb időn belül fel kell számolni ezt a politikailag káros gyakorlatot...”

A repülőhídról lepillantva

Onódy Lajost leváltották, egy év elteltével azonban Gáspár Sándor, a Szakszervezetek Országos Tanácsának elnöke egy hosszú, személyes beszélgetés után visszahelyezte pozíciójába. Egy Üllői úti Kinizsi–Csepeli Vasas mérkőzés után a fradisták már nem játszottak soha többet piros-fehérben. 1956 októberét írtuk... A forradalmakat nem csinálják, hanem jönnek. Egy forradalom természetes növekedés eredménye, miként a tölgyé. A múltból emelkedik ki, és gyökerei a távoli messzeségbe nyúlnak.

November elsején 2 órára összehívták a sportkör edzőit, a volt szakosztályvezető-

ket – köztük Onódy Lajost is –, és kimondták az FTC újjáalakulását. Onódy Lajos 1996-ban halt meg. Én még beszéltem vele a zöld-fehér mez 1955-ös kálváriájáról. Élete végéig büszke volt arra, hogy az 1955-ös húsvéti torna bécsi mérkőzésén zöld-fehér mezben játszotta a Fradit a Rapid ellen. „Amikor egy nép drasztikus változást él át, anélkül, hogy az egyéni cselekvésnek, az önfejlesztésnek kielégítő mozgástere lenne, az emberek szomjazni kezdik a hitet, a büszkeséget, az egységet.” (Eric Hoffer amerikai filozófus.)

KŐ ANDRÁS

MÉLTATÁS

Tarr Béla: üstökösből állócsillag

Tarr Bélának és e sorok írójának nem volt sok(szor) köze egymáshoz. A nyolcvanas években néha-néha találkoztunk, a dokumentarista stílusú filmjei („Családi tűzfészek”, „Panelkapcsolat”, „Kárhozat”) információs források voltak a kádári rendszerről. Utolsó személyes érintkezésünk 1990 elején egy berlini „partin” abból állt, hogy értetlenkedett: „Miért maradsz Bécsben, ha otthon lenne feladatod?” A választ nem várta ki, továbbment...

Tarr Béla a vele egykorúak szemében olyan volt, mint egy üstökös: feltűnik az égbolton, átrepül felettünk, és visszasülylyed az ürbe. Igen, Tarr Béla üstökös volt, de fizikai lehetetlenséggel állócsillaggá vált, az említett dokumentarista fázisából átváltozott azzá, ami világhírűvé tette. Györffy Ákos a nem éppen Tarr-barát „Mandiner”-ben fogalmazta meg: „A diktatúra sötét bugyrainak ábrázolásától jutott el a totális reménytelenség lapályaira. Nem véletlen, hogy rátalált Krasznahorkaira.” A Nobel-díjas Krasznahorkai László regényei „billentették át a társadalmi reménytelenségből a metafizikai reménytelenségbe. Valódi térfogatára, saját nyelvére e regények segítségével talált rá.”

Lehet ezt másként is fogalmazni. Az „És” („Élet és Irodalom”) így írta le a filmrendező és az író művészeti szimbiózisát: „Első közös alkotásuk, a „Kárhozat” az elmagányosodás, a reménytelenség, a kárhozatba zuhanás sajátos feldolgozása. A nyomasztó érzést csak növelik a hosszú snittek, a fekete-fehér tónus és az állandó eső. A számos elismerést aratott, az univerzum apokaliptikus víziója.”

A magyarországi rendszerváltozás után kezdett bele Tarr Béla a „Sátántangó” forgatásába. A valaha készült leg-hosszabb, hét és fél órás magyar film ugyanúgy a Krasznahorkai Lászlóval való együttműködés eredménye, mint a „Werckmeister-harmóniák”, „A londoni

férfi” és „A torinói ló”. Ez volt Tarr Béla utolsó, kilencedik filmje, ezáltal lezártnak tekintette azt, amit oly divatosan Oevre-nek neveznek.

„Megvetette a középszerűséget, a megalkuvást, lázadóbb volt mindenkinél, megmutatta, hogy tartással kell élni és filmet csinálni” – írta róla egyik kedvenc tanítványa, Ladányi Jancsó János (Jancsó Miklós unokája). A „Port” nevű művészeti magazin pedig egy másik tanítvánnyal folytatott „vitát” örökített meg. Olasz Renátó színész, aki első filmjét rendezte, Tarr Bélát kérte fel az executive producer szerepre, és számos módosítási javaslatot el is fogadott, de egy esetben nemet mondott. Tarr tipikus reakciója: „Szabad ember vagy, úgy b*szod el a filmed, ahogy akarod.” A „Minden csillag” 2025 november 6-án fut a mozikban.

Tarr Béla 2011 után tanított, és több, mint két tucat produkcióban vállalta az executive producer szerepét, néha gyártásvezető volt, gyakran pénzszerző, mindig tanácsadó.

Krasznahorkai László így köszönt el január 6-án a 70 évesen elhunyt partnerétől: „Tarr Béla halálával óriási veszteség ért mindannyiunkat, személyesen engem is. Nagyon közeli barátot vesztem, társat a sötét mozi vásznára alkotott vizuális varázslatban, s egyáltalán: egy sötét mozit vesztem, ahol már nem lesz annyi fény sem, amennyit Béla odateremtett. ... Ha a művészet ennyire radikális alkotót veszít, egy ideig úgy látszik, hogy borzalmasan unalmas lesz minden. Ki lesz a következő lázadó? Ki jelentkezik? Ki rúgja széjjel, ami van? Emberek. Nem jelentkezik senki. Mi lesz velünk?” Nobel-díjas utószó: „Béla, gyere vissza.”

Tarr Bélát február 6-án a budapesti Fiumei úti sírkertben helyezték végső nyugalomra.

MARTOS PÉTER

MÉLTATÁS

Sátántangó

Amikor Krasznahorkai megkapta az irodalmi Nobel-díjat, egyből kirázott a hideg, és tetőtől talpig átjárt a büszkeség. Aztán rögtön az jutott eszembe, hogy megint egy olyan irodalmi Nobel-díjasról van szó, akit nem olvastam. Elgondolkodtam, vajon mi lehet ennek az oka, és végigböngésztem a listát: kik kapták meg eddig a díjat, és kiket olvastam közülük. Az eddigi százhuszonkét díjazott nagyjából egyharmadát olvastam, egyharmadukat ismerem, de még nem olvastam, és körülbelül egyharmadukról nem is hallottam, ami meglepett, mert az olvasást szinte hivatásomnak tekintem. A nevük teljesen idegenül csengett – mint például Nagib Mahfuzé, Wole Soyinkáé vagy Kavabata Jaszunarié. Az ismeretlen szerzők száma 1985-től meredeken nő: az elmúlt negyven év díjazottjai közül összesen hatról hallottam, és csak egyetlen-egyet olvastam, Kertész Imrét. Őt is akkor, amikor megkapta a Nobel-díjat. Harminc-négy szerzőt gyakorlatilag egyáltalán nem ismerek. Ez az arány teljesen megfordul a második világháború előtti díjazottaknál. Talán azért van ez, mert az irodalmi ízlés még nem emelte be a maiakat igazán a kánonba, úgy, ahogyan a már jól átrostált korábbi korok irodalmi nagyjait.

Ezeket töprengve vettem kezembe Krasznahorkai László *Sátántangó* című könyvét. Ahogy lapozgattam, újabb furcsa érzés futott át rajtam: nemcsak rasszokkal, hanem írők-al szemben is lehetnek az embernek – akár oktalan – előítéletei. Mivel Tarr Béla filmjeit szeretem, úgy voltam vele, hogy Krasznahorkait is „ismerem”, és nem fog olyan csalódást okozni, mint James Joyce *Ulysses*-e, amely többszöri próbálkozásom során is kifogott rajtam. Azt gondoltam, ha Tarr működik, akkor Krasznahorkai hosszú mondatos, sötétnek bélyegzett prózája sem okozhat problémát. Ezzel a kissé komor várakozással kezdtem bele az olvasásba, és léptem be a világvégi TSZ-telep ködben, olcsó szeszben és kilátástalanságban úszó világába.

Aztán valami egészen rendkívüli történt. A könyv beszippantott, mint Barnabást a *Végtelen történet*. A hosszú mondatok egyáltalán nem zavartak – sőt, észre sem vettem, hogy hosszúak. A történet már az első pillanattól kezdve feszült és izgalmas volt. Olyan feszültséget keltett bennem, mint a *Volt egyszer egy vadnyugat* lassú, kimért és nyugtalanító nyitójelenete. Az egész történet emlékeztet egy spagettwesternre: talán nemcsak Tarr Béla, hanem Szomjas György is kiválóan meg tudta volna rendezni.

Ahogy haladtam előre a történetben, annak végtelen precizitása és zsenialitása egyre inkább lenyűgözött. A filmszerűen, aprólékosan megírt szöveg Mészöly Miklós *Film* című könyvét juttatta eszembe. Nem véletlen, hogy sokan úgy tartják: számos magyar író az ő köpönyegéből bújt elő. A komor, zárt, kifejezetten a kommunizmus világára jellemző nyomorúságos élőhely a maga „véglény”-szerű lakóival – ahogy Tarr Béla nevezte őket – Bodor Ádám *Sinistra körzetét*.

A *Sátántangó* ott veszi fel a fonalat, ahol a korábbi szociográfiák, Illyés Gyula *Puszták népe* és Németh Lajos *Kiskunhalma* elhallgatnak. Hogy a magyar vidék pusztul, hogy reménytelen, és hogy a társadalmi viszonyok torzszak, azt már ők is világosan bemutatták – abban a reményben, hogy talán változik valami. Ebben az eleve nyomorult világba törnek be az oroszok a kommunizmussal, és „kollektivizálják” a falvakat, elvéve azt a kevés morális tartást is, amelyet

a szinte semmit sem érő tulajdon legalább a parasztnak adott. Ennek a fázisnak a lenyomata Sánta Ferenc *Húsz órá*-ja.

A sort a rendszerváltást még nem sejtő Krasznahorkai zárja a *Sátántangó*-val: egy teljesen értelmetlen, határ menti telep, a TSZ sarába ragadt véglények életének aprólékos bemutatásával. A regény nyelve már nem tárgyilagos és nem népies, mint az elődöké, hanem sokkal inkább biblikus – mégis áthatja a humor. A telep lakói közhelyekben és pletykákban beszélnek egymással, önálló gondolataik nincsenek, ami csak még nyilvánvalóbbá teszi a leépülés mértékét. Irimiást, a dokit az ember – legalábbis én – mégis megszereti, valahogyan úgy, ahogy Hajnóczyval söröztem együtt, miközben a *Halál kilovagolt Perzsiából*-ban a strandon várta a barátnőjét. Nem taszító a folyamatos ivása, inkább kedvet csinál.

A *Sátántangó* világa számomra különösen ismerős. Édesapám agrármérnök volt, mondhatni az ország főtehenésze. Folyamatosan járta az országot és a TSZ-eket, hogy minősítse a szarvasmarhákat, és tartásuk, izomzatuk, minden porcikájuk felmérése után döntsön a sorsukról: vágóhíd vagy fedezőbika. Ezekre az utakra gyakran magával vitt, éppen azokban az években, amikor a *Sátántangó* játszódik, a nyolcvanas évek közepén. Számomra ez igazi csudavilág volt. Imádtam, hogy amíg apám méricskél, órákra szabadon engedett a TSZ körül. „Van órád, fiam, három óra múlva ugyanitt találkozunk.” Hamar megtanultam, hol lehet békát fogni, merre érdemes darut vagy gémet lesni, és hogy a trágyalé kerülgetéséhez a gumicsizma kifejezetten hasznos viselet.

A csudavilág ellenére azonban máig benem maradt a TSZ-ekben élő tehenészlegények primitivitása. Nem voltak félelmetesek, inkább makogtak, mint beszéltek. A pálinka volt az üzemanyaguk, ettől működtek, és hogy mit csináltak egész nap, amikor éppen nem apám elé terelték a marhákat, az számomra mindig rejtély maradt.

Nagynéném is agrármérnök volt. A diploma után „edzésekppen” fiatal nőként a román határ mellé vezényelték főagronómusnak. Úgy mesélte, reggelente a munkája abból állt, hogy négy óra körül körbejárta a falut, és felkeltette a részeg TSZ-legényeket fejni. Hiába hallottam a történetet tőle többször is, mégis nehezen tudom elképzelni azt a jelenetet, amikor hajnalban, egy sámlin ülő, letolt gatyás román legényre nyit rá egy üsző fara mögött. A telep a „zónában” volt, szinte közvetlenül a határon, így külön engedély kellett ahhoz, hogy valaki ott dolgozhasson. Nagynénémet meg is próbálták beszervezni, hogy jelentsen a telepen történekről. Egy ballonkabátos alak figyelte a bevezető úton, egy nagy nyárfa mellett a kibe járókat, „mert sohasem lehet tudni”. A fa egyik odvában rejtett telefon szolgálta a váratlan események azonnali bejelentését – de ilyenek nem történtek. A *Sátántangó* világát aztán a rendszerváltás elsöpörte, így mára precíz kordokumentum is. A mai Magyarországon ilyen helyet már nem találunk.

A könyvet egy szuszra olvastam el. Rengeteg emléket és gondolatot ébresztett bennem, és rögtön odakerült kedvenc Nobel-díjas íróim – Thomas Mann, Hemingway és Churchill – kötetei mellé. Úgy tűnik, mégiscsak jó szemük van a döntő nőknek. Nincs mese: be kell szereznem Nagib Mahfuz, Wole Soyinka és Kavabata Jaszunari könyveit is.

KORCHMA ZSOMBOR

KARÁCSONY UTÁN

MÁSRÉTI KATÓ ZOLTÁN

Kisjézus a szekrényben

Elmúltak az ünnepek. Leszedtük a karácsonyfákat és a házakat is megszentelték már, krétajellel ajtajukra róva az áldást. A templomban ahol dolgozom, négy karácsonyfát állítottunk. Most mind a négyről nekem kell leszedni a díszeket. Egy karácsonyfát feldíszíteni mindig öröm, négy karácsonyfát „lebonítani” – fárasztó feladat. Jó ideig eltart ez a művelet, zavartalanul elmélkedhet az emberfia a hideg templom csendjében.

Mikor elkészültem, kilépek a nagyváros zajába, és a négy karácsonyfát – most már „civilben”, csak száradó, leveleiket hullató, halott jegenyefenyők – elvonszoló a nem is olyan közeli gyűjtőhelyre. Az állatkert elefántjainak viszik téli csemege gyanánt a sok-sok karácsonyfát. A négy templomi fával hozzájárulok én is az összefagyott, hatalmas fenyőfagúlához, és udvariasan jó étvágyat kívánok az elefántoknak. Csak nehogy valami díszalkatrész, üveg- vagy fémdarab maradt volna az ágakon, hogy a kedves Jumbók megsérüljenek.

Visszatérek a templomba és rendet teszek. A díszek a régi, kopott dobozokba helyükre kerülnek, a betlehemi figurák pedig visszatérnek a sekrestyébe, abba az öreg, nyikorgó ajtajú szekrénybe, melyben az év legjavát töltik, ha nem is egymás hegyén-hátán éppen, de a nagyságuk szerinti helykihasználás szigorú szempontja alapján elrendezve. Várják a következő Karácsonyt, hogy ismét elfoglalhassák helyüket a betlehemi-legenda mesebeli tablójának keretében. Hosszan nézem a szekrénybe bekvártélyozott figurákat: két bárány csendesen rám bégget, és az egyik király, Gáspár, mintha

mondani akarna valamit, aztán mégis hallgat. Micsoda apokrif, gondolom, és gondosan becsukom az ajtót.

A Kisjézus a bölcsőben a szekrény felső részébe kerül, ugyanabba a rekeszbe, ahol a Jeruzsálemben Virágvasárnapkor bevonuló számár is abrakol, Jézussal a hátán. A szamarat én készítettem, kartonból és fából, míg Jézus a művészek által rajzmodellként használt, állítható végtagú fabábú lett, melyet korhűen felöltöztettem, ahogy én elképzelem az akkori öltözködést. A plébános szerint naiv összeállításomnak sikere van minden Virágvasárnapkor. A pálmaszamaracska, a felnőtt Jézussal a hátán és a Kisjézus egy rekeszben, együtt töltik majd nem a teljes évet, csak rövid ideig hagyják egymást magukra: Karácsonykor pár hétig Kisjézus, majd Húsvétkor rövid ideig a krisztus-korú Jézus a számaron kerül ki a külvilágba szerepelni.

Kezdet és vég, együtt, egy helyen, döbbenek rá a nyitott szekrényajtó előtt. Ígéret és beteljesedés. Megváltás és sorsváltás. Mi, emberek, tesszük-vesszük a gipszfigurákat és hűségesen követjük az ünnepek hagyományos kalendáriumát. Mindent szépen és pontosan betartunk, percről percre, a liturgikus szertartásrendet és a világi (nép)szokások lépéseit. Jók vagyunk ebben, beljük kapaszkodunk! Mennyire megdöbbenénk, ha egyszer egy forró nyári napon, Kisjézus és felnőtt mása a számaron együtt lépne elénk és számonkérnék, hogy mit is teszünk mi önmagunkkal, egymással és a világgal Karácsony és Húsvét, Húsvét és Karácsony között!...

RECENZÍÓK ÉS KRITIKÁK

Szakály Sándor könyvéről

Szakály Sándor egyik legújabb kötete egy sajátos vállalkozás. Előfeltétele, hogy egy tapasztalt történész húsz éven keresztül kísérelje figyelemmel a kutatási vagy érdeklődési területén megjelenő műveket és tudományos eredményeket, miközben (legalább) félezer oldalnyi kritikát és recenziót írjon mindezekről. Két évtizedes munkásság, recenziók és kritikák gyűjteménye, mely túlmutat az alkalmi könyvbírálatok egyszerű újraközlésén. A 2005 és 2024 között keletkezett írások együttesen egy historiográfiai lenyomatot rajzolnak, mely nemcsak a vizsgált művek tematikus és módszertani sokszínűségét mutatja meg, hanem a magyar történet-tudományak az elmúlt két évtizedben végbement eredményeit, változásait is visszatükrözi. A kiadvány ekként egyszerre olvasható forrásként, szakirodalom-választási, vagy módszertani iránytűként és történészi önreflexióként.

A szerző személye és tudományos pályája külön súlyt ad a válogatásnak. Szakály Sándor a 20. századi magyar történelem kutatásának meghatározó alakja, akinek szakmai tekintélye és kritikai érzéke ebben a kötetben recenszenként érvényesül. Az írások nem elégszenek meg a dicsérettel, vagy az ismertetéssel, hanem értékelnek, elhelyeznek, összevetnek: a bemutatott könyvek mindig tágabb historiográfiai és forráskritikai összefüggésbe kerülnek. A recenziók megnyitják

az értelmezést és a vitát, továbbgondolásra készítve történészt és olvasót.

A kötet szerkezete tematikus elrendezést követ, mely világosan érzékelteti Szakály érdeklődési és kutatási fókuszait: hangsúlyos szerepet kap a hadtörténet, a politikatörténet, valamint az életrajzi és memoáirodalom. E tematikai súlypontok nem véletlenszerűek, hanem a magyar történeti kutatás visszatérő csomópontjait jelölik ki. A recenziók egymás mellé rendezve azt is megmutatják, miként változott a történészi kérdésfeltevés, a forrásokhoz való viszony és a narratív megformálás módja az elmúlt húsz évben. Szakály recensensi módszere következetes és jól felismerhető. Írásaiban rendszeresen vizsgálja a feldolgozott forrásanyag jellegét, a szerzők módszertani döntéseit, valamint azt, hogy az adott munka mennyiben járul hozzá a meglévő ismeretek bővítéséhez vagy újraértelmezéséhez. Kritikái általában mértéktartóak: az elismerés és az észrevétel egyensúlya jellemzi őket. Amikor hiányosságokra mutat rá, azt nem polemikus, hanem elemző hangnemben teszi, egyidejűleg pontosítja is a tartalmi tévedéseket, így a recenziók sok esetben útmutatóként is szolgálnak.

Külön értéke a kötetnek, hogy a recenziók jelentős része nem pusztán az adott művet, hanem a vizsgált történelmi korszakról szól. A kötet nemcsak a történelmi kutatás, hanem a közélet és a kultúra számára is fontos. Folytatás a 15. oldalon ->

MŰVÉSZET

Cézanne, Monet, Renoir

— impresszionista remekművek a Langmatt Múzeumból

A svájci Brown házaspár gyűjteménye a Langmatt villából mélyen belesimul a nemzetközi művészeti világba. Sydney William Brown (1865–1941) és felesége Jenny Brown, született Sulzer (1871–1968) nem a mulandó divatot kereste a kortárs művészetben, hanem a jövőt formáló megújulást. Ebben rejlik a gyűjtemény lényegi szépsége. Tükre ennek a magatartásnak maga a Langmatt szecessziós rezidencia.

A villa Karl Moser (1860–1936) építész alkotása. Alaprajzi koncepciója az angol country house építészetének motívumai-val és a német Jugendstil sajátos formaelemeivel ötvöződik. A belső terek korabeli kialakítása Karl Moser és a német keramikumművészet kiemelkedő alakja, Max Laeuger (1864–1952) nevéhez fűződik. A Karl Moser által 1904 és 1906 között megalkotott képtár – amely Svájc első ilyen rendeltetésű intézménye volt – a család kívánságára visszafogottan klasszicista stílusjegyeket viselt.

A Langmatt gyűjtemény első darabjait a házaspár 1896-os párizsi nászútja során vásárolta: két Eugène Boudin festményt, köztük a nevezetes „Laveuses au bord de la Touques” – „Mosónők a Touques partján” – (1895) című alkotást. A műtárgyak

tudatos és szisztematikus gyűjtéséhez Carl Montag (1880–1956) festő és közvetítő tanácsát vették igénybe, Jenny Brown képzőművészeti tanulmányai – maga is festett – valamint a házaspár számos művészeti tanulmányútja és a következetes támogatása a kortárs festőknek, voltak azok a mozaikkövecskék, melyek együttesen lehetővé tették, hogy párizsi galériákból és magángyűjteményekből olyan mesterek műveit vásárolják meg, mint Paul Gauguin (1848–1903), Pierre-Auguste Renoir (1841–1919), Camille Pissarro (1830–1903), Claude Monet (1840–1926), Alfred Sisley (1839–1899), Edgar Degas (1834–1917), Mary Cassatt (1844–1926) és Paul Cézanne (1839–1906).

A Brown otthon korszerű helyreállítása óta Lausanne, Köln és Bécs adott átmeneti otthont a Svájcot még soha el nem hagyó magángyűjteménynek. A bécsi Alsó-Belvedere-ben rendezett kiállítás középpontjában Cézanne, Monet és Renoir áll, de a francia impresszionizmus egyik legkorábbi és legátfogóbb svájci gyűjteményének a Langmattnak más jelentős művészei is, mint Degas, Corot, Gauguin, Pissarro vagy Sisley méltó helyet foglalnak el a tárlatban.

A kiállítás koncepciója azt a benyomást kelti a látogatóban, hogy egyrészt összekapcsolja a három fő protagonistát, ugyanakkor arra is utal, hogy mi választja el őket, nem szembeállást teremtve, hanem szimfóniát. Mindhárom festő a fény és a színek múló pillanatát más-más ritmusban örökítette meg. Monet életre kelti a természet párbeszédét, eleget téve az impresszionizmus két központi követelésének: a szabadban való festés – en plein air – és a fény tanulmányozásának. A fény hordozójának példamutató alkotása Monet „Les glaçons effet de crépuscule – „Jégtáblák szürkületben” – (1893) című műve. Cézanne, akinek kisugárzik látásmódja a modern festészetre, a fogható maradandót keresi csendeleiteiben, mint „Pêches, carafe et personnage” – „Őszibarack, kancsó és karakter” (1900 körül). Ezzel szemben Renoir kezdeti művészperiódusában az impresszionista stílusjegyeket két irányban alkalmazta: A festés gyors, energikus ecsetvonásait és a színek intenzívebb kontrasztját a lágy tónusok helyett, a pezsgő élet érzéki aspektusait élénkebb tisztább színekkel támasztva alá, közelebb az érzelmekhez, az érzékiséghez. A festmény „La Barque” – „A csónak” – (1878 körül) tágabb térben, szabadságot és dinamizmust sugárzó kompozíció, amely az 1870-es évek impresszionista forradalmának stílusában készült. A mű-

vész itt a szabad természet, a víz és a levegő gyors változásait örökíti meg élettel teli, szinte vibráló jelenetben.

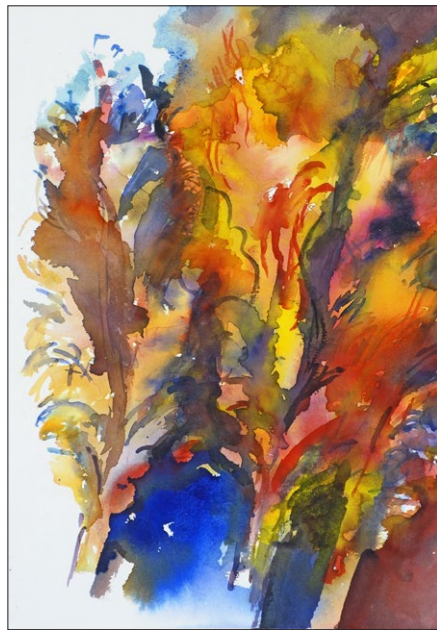
A lágy ecsetvonások, az árnyalatok finom átmenetei a női portrét, mint ideált ábrázolják, ahol a modell nemcsak esztétikai formáit vázolja fel, hanem érzelmel tölti meg. Ezt a hétköznapi életvárázslatot ábrázolja a „La Natte” – „A copf” – (1886/87) kulcsmű, átmenet a modern művészi érába, melynek modellje Suzanne Valadon (1865-1938) Maurice Utrillo (1883-1955) édesanyja, aki maga is kiváló festőművész volt.

A Brown házaspár nem választott öncélú gyűjtési célt, a művek erősítő összhatására koncentráltak és biztosították gyűjteményük jogi tisztaságát. 2022 és 2024 között a Langmatt Múzeum 13, főként impresszionista festmények eredetét vizsgáltatta meg, melyeket a Brown házaspár 1933 és 1940 között vásárolt. Paul Cézanne és Eugène Boudin esetében a Washingtoni Elvek alapján igazságos és méltányos megoldás született az egykori tulajdonosok leszármazottjaival. A kutatás eredményeit részletes jelentésben tették közzé.

Ez a magával ragadó kiállítás ritka lehetőséget teremt arra a mély átérzésre, hogyan formálták a művészek az impresszionizmus úttörő lendületét. Hagyatékuk fényesen él tovább minden vásznon, felkérve a szemlélőt, nézze a világot az ő képeletükön keresztül.

Cézanne, Monet, Renoir Französischer Impressionismus aus dem Museum Langmatt. Unteres Belvedere 2026 február 8-ig

RUMPLER DIÁNA

Gesztenyefák sorsfala

S. CSOMA JÁNOS

Ha már ők nincsenek

Én vagyok az anyám,
én vagyok az apám,
ha már ők nincsenek
két felől tevődnek
össze a végletek
mint ahogy van hazám
úgy van anyám, apám
nem vagyok egyedül
ahogyan ez a föld,
körkörös horizont
befogad gyereki.

BOTOS FERENC

FÁK

(Hamvas Béla emlékezetére)

bükkök gót ívén
lángoló monstrancia
a felkelő nap

-
háromágú fűz
az alvó hajléktalant
épp betakarja

-
ősöreg tölgyfa
terebély lombján suhan
angyalszárny idő

-
dőlt bükkfa törzsén
lápisz-lazuli kéken
cincérszerelem

-
vén hárs hegyélen
sziklához gombolyulva
levele sincsen

-
szurdok falához
szoruló holt juharból
sarjad egy fenyő

→ Folytatás a 14. oldalról
szak értelmezési problémáit is megvilágítja. A hadtörténeti munkákról írt kritikák rendre túlmutatnak a konkrét eseménytörténeten: felvetik a katonapolitikai döntések, a strukturális kényszerek és az utólagos értékelések kérdését. Az életrajzi művek ismertetései pedig következetesen reflektálnak arra a dilemmára, mely a személyes narratíva és a történeti kontextus egyensúlyát érinti. A kötet nyelvezete tudatosan közérthető, ugyanakkor szakmailag pontos. Ez a kettség teszi lehetővé, hogy a gyűjtemény ne csak egy szűk szakmai közönséghez szóljon; a *Könyvekről és szerzőikről* című

kötet nem csupán recenziógyűjtemény, hanem az elemző-kritikus történetész gondolkodásának lenyomata. Értéke, hogy a recenzió műfaját nem alárendelt, marginális szövegtípusként kezeli, hanem a történettudomány működésének szerves részeként. A kiadvány nem csak korábban megjelent könyvekről és szerzőikről szól, hanem magáról a történeti megismerésről: lehetőségekről, korlátokról és felelősségről.

Szakály Sándor: *Könyvekről és szerzőikről — Recenziók, kritikák 2005–2024*, Facultas Cognoscendi Akadémia Alapítvány, Budapest, 2025. 489 oldal.

DAVID FERENC

JELEN SZÁMUNK KÉPEI

a Nagyváradon született, Kolozsváron grafikát végzett, 1987 óta Ausztriában élő Gyalai István megélt és megálmodott szülővárosát idézik fel.

A rézkarc mellett a rajz, a színes technikák foglalkoztatják. Munkáit – fotókat, videókat, installációkat is – számos kiállításon mutatta be, metszeteiből a Bécsi Napló is közölt már.

A mostani lapszámban látható válogatás annak a több, mint negyven munkából álló sorozatnak a része, mely a múlt őszi dokumentáció alapján ezekben a hónapokban keletkezett. A vegyes technikájú színes rajzok témája a valós és a képzelt Nagyvárad a város szülőttének mai megközelítésében – „nyitott szemmel”, ahogy Hanák Tibor fogalmazna.

A Nagyváradról készült akvarelleket szemlélve ugyancsak mozgásba jön az ember fantáziája, amit visszaigazol a művésszel folytatott eszmefuttatás is. Két sík helyeződik egymásra: az egyik a szülőváros reálitása, a másik a róla formált emlékezet. Évtizedek élményei, gondolatai, meg tapasztalásai gazdagították azt a képet, amivé lett az eredeti, valóságos szülőváros. Feltétlen inspiráló hatást keltenek a színfoltok és vonalak, amik együttesen a gondolatiság lecsapódásaként foghatók fel. Úgy is lehetni látni és láttatni Nagyváradot, mintha nem is valóságos földrajzi megjelenülés lenne, hanem inkább alapréteg, alapanyag, amire rárakó-

dik évtizedek változó emlékezete, élő emlékezet.

Az inspirációnak erősen határt szab a képek elnevezése. A szabad áramlás nem találhat másutt célba, mint az alkotó névadásaiban: „Enyhe szél a vár felől”, és ezt észlelni, érezni kell, hasonlóan „És megnyíltak az ég csatornái”-hoz. A „Felfelé mutató jelek” már együttnézésre invitál, míg a többi név inkább bemutatja Nagyvárad egyes részeit az alkotó és alkotása kettősségével összhangban.

Érdekes kalandnak kínálkozik a máskéntlátás lehetőség, a színek és vonalak továbbgondolása. A „Várad sziluett”, vagy „Akár egy aréna” már társául szegődött, a „Gesztenyefák sorsfala meg éppenséggel színpompájával ejt meg. Egyébként Gyalai István kedvenc, uralkodó színe a kék, amelynek szimbolikája visszaüt a művész világnézetére, azaz milyen színekben látja ő a világot, elsősorban saját (belső) világát.

Ide kívánczik Jean Cocteau gondolata:

„Egy műalkotás annyira magányosságunk kifejezése, hogy eltűnődhetünk azon: az érintkezésnek miféle furcsa szükségessége ösztökéli a művészt, hogy napvilágra hozza.” Más vonatkozásban ez azt is jelenti, hogy a művészet nem önmagáért van, hanem közvetítő, kimondatlanul is a társkeresés, a közösségteremtés nélkülözhetetlen eszköze. -deák-

RECENZIO

Könyvbemutató Hágában

Népes közönség, több mint hatvan résztvevő előtt kérte fel Makkai Réka elnök Urbán Ákost, hogy ismertesse az „Egy küldetéses ember” című kötetet, amelynek a borítóján ez áll: - Emlékkönyv dr. Tóth Miklós István születésének 100. évfordulójára. 1925. augusztus 6. – 2025. augusztus 6. – Szerkesztette Urbán Ákos

Tény és való, hogy a három évvel ezelőtt elhunyt Tóth Miklós maradandó nyomot hagyott annak a három hollandiai magyar nemzedéknek a szervezeti és irányításában, amely közösségeknek a képviselői jelen is voltak a teremben. Urbán Ákos felvezető beszédéből e helyen szintén kiemeljük a kötet jellemzőit az elhangzottak alapján. Elmondta, hogy szíve szerinti kötelességének tartotta egy centenáriumi emlékkönyvvel való tisztelgést a hollandiai magyarság doyenje előtt. Legutóbbi tisztsége is kötelezte erre a megemlékezésre, hiszen az elmúlt tíz esztendőben a Hollandiai Magyar Szövetség elnöke volt. Idézzük: „Kapcsolatunkon talán még a származási szimpátia is erősített, amint azt Tóth Miklós egy igen ünnepélyes alkalommal bizalmasan jegyezte meg: „mégiscsak pap fiúk vagyunk”. – Ismételten hangsúlyozta:” „Tóth Miklós küldetéses ember. Azok közé tartozik, akik egy pillanatig sem felejtik el, hogy a világ minden sarkában dolgoznak magyar emberek, tisztá idealizmusból, az Egyház és a magyar kultúrvilág felmutatására.”

A kiadvány meglévő publikációkat, megemlékező írásokat tartalmaz holland és magyar nyelven, valamint Tóth Miklós azon előadásait, melyek a Mikes Internationál kiadványaiban jelentek meg, és melyeket most kézbe véve tanulmányozhatunk, hogy közelebb kerüljünk Tóth Miklós szellemiségének a világához. Élünk az alkalommal, hogy Tóth Miklósnak az **Európa szép királylány** tanulmányából idézzünk néhány időszerű gondolatot. „A keleti keresztyénség népei a nyugati világgal, mindenekelőtt a nyugati keresztyénséggel szemben állóak, mert az által veszélyeztetettnek tekintik magukat. Ez a magatartás ezer éves élettapasztalatból származik. Ezzel mindig számot kell tartani a politikai lépések meg-

ítélésében minden állam esetében, amelynek keleti-orthodox háttere van még akkor is, ha – mint pl. a kommunizmusban – az állam maga formálisan az egyháznak ellene van. E tény ismerete nélkül a jelen Közép- és Kelet-Európa s a Balkán félsziget problematikája megérthetetlen. Hogy ez mennyire így van, többek közt világosan kitűnt abból a szakértelemhiányból, amellyel a nyugati világ politikusai az utóbbi évtizedek során a balkáni kérdéseket megközelítették. Amit itt próbálok elmondani – teszi hozzá Tóth Miklós, az az, hogy Európa egy olyan kultúrvilág, amely a történelem folyamán minden megrázkódtatása ellenére, sőt azokon keresztül fejlődött és fejlődik ki.”

„Mi magyarok pedig jegyezzük meg jól magunknak, mondja tovább Tóth Miklós, - hogy nekünk Európa más valami, mint sok más népnek. Könnyű Európában magától értetődően élni, dolgozni és annak gyümölcseit élvezni, más azonban azért évszázadokon át vérrel, szabadsággal, vagyonnal és kemény sorssal áldozatot hozni. Magyarországon Nyugat-Európa védőbástyája volt és a végvár szerepét tölti be ma és fogja betölteni továbbra is. Ez nem patetikus és még kevésbé demagógikus frázis, hanem ténymegállapítás. Ez adja meg jelentőségét függetlenül attól, hogy mások ezt látják-e vagy sem és függetlenül attól is, hogy ezt más népek is gondolják magukról. Mint minden népnek, úgy nekünk is önértéktudatunk és a magunk méltósága az alapvető belső bázisunk. Nekünk is ezt kell tudatosítanunk magunknak a magunk 1100 éves történelme tárgyilagos ismeretében és tanulságaival, és abból meríteni erőt a jövőre.”

Tóth Miklós személyes vallomásaiban a családi házat és természetesen a szekszárdi templomot emeli ki: ezek az elindulás és a hazatérés valódi erőterei. **„Kedves Testvéreim!** Nagy öröm számomra, hogy itt lehetek, mint mindig, ha ide jöhetek. Öröm, mert ide – ebbe a városba, ebbe a templomba – haza jövök, haza jöhetek. Itt születtem, itt nőttem fel, itt a szomszédban, a parókián, ebben a templomban, itt a „Felső utcán”, a Sédben játszva, itt, ebben a városban, amely érdekesebb, változatosabb, mint az ember

gondolja, ha benne él. Mindenütt büszkén mondom, hogy szekszárdi vagyok. Az ember egész életében az marad, aki volt, mikor elhagyta a szülői házat. Ebbe a templomba jártam istentiszteletre. Itt jártam az elemi iskola első két osztályába, abba az épületbe, amelynek a felújítását most ünnepeljük. Azóta sok víz folyt le a Dunán. Mikor itt éltem, szinte mindenkit ismertem a templomban s mindenki ismert engem is meg az egész családjunkat is. A gyülekezetben, mint egy szerető, meleg fészekben éltünk. Ennek a harmonikus élményét és emlékét az ember egész életében mindig magában hordja a lelkében, mint életalapot, mély lelki zsongást, bárhova menjen ezen a világon. Ezért itt és most is szívből köszönetet mondok elhunyt szüleim és öcsém nevében is.” Elhangzott a szekszárdi református templomban annak az alkalmával, hogy az egyház templomát és a kommunista időben súlyosan elhanyagolt iskolaépületét renováltatta. („Tóth Miklós: A templom és az iskola. Beszéd 2007. április 29-én.”)

Köszönet illeti a Mikes International Kiadó alapító igazgatóját, Farkas Flóriánt a digitális publikációk közlésének engedélyezéséért. Tóth Miklós írásainak kiválasztásában többen is tanáccsal szolgáltunk. Hálás köszönet illeti Nagy Zsuzsanna tördelőszerkesztő asszonyt kitűnő munkájáért, Andries Tóth úrnak a fényképekért, Gerhild Tóth-van Rooij asszonynak a Hongaarser dan Hongaars interjú publikálásának engedélyéért. Illesse elismerés a Hollandiai Magyar Szövetség vezetését, név szerint Szilágyi Árpád elnök urat, aki az ügy mellett állt, és vállalta ennek az időszerű könyvnek a kiadását. Egybehangzó vélemények szerint Urbán Ákos a Tóth Miklós sokrétű munkásságának méltán állított emléket. Mozgósító, megoldásokat kereső személyisége példamutató volt, a holland–magyar kapcsolatok erősítésében végzett tevékenysége kimagasló.

Óhajtjuk, hogy ez a veretes kiadvány Tóth Miklós életművének átfogó kutatására buzdítsa a kortársait és a hollandiai magyarság története iránt érdeklődőket. Dr.Hermán M. János nyugalmazott lelképásztor, Zwolle

Szibériai fogság a 19. században

Rosonczy Ildikó ismételten az Oroszországhoz kapcsolódó magyar történetek szomorú fejezeteinek feldolgozását végezte nem csak szakszerűen, de alaposan is. Mindamellet hozzáállása, írásmódja nem száraz események és adatok felsorakoztatása, hanem érdekfeszítő „kalandregény” azzal a kiegészítő megjegyzéssel: nincs új a nap alatt. És mindezt olyan természetességgel tálalja, hogy szinte fel sem tűnik, mennyire nem a szovjet korszak gyakorlatát ismerteti. Másiként fogalmazva meg tudható, a száműzetés szovjet módra való alkalmazása már a cári Oroszországban is megtalálható előképét. Szibériába küldték a rendszer számára elviselhetetlen személyeket, és mindamellet foglalkoztatták is őket.

A szerző mintegy hangulatot teremtvé hosszabb fejezetben bemutatja Szibériát földrajzi fekvésével és időjárásbeli sajátosságával, a hideggel, ebbe ágyazva bele a foglyok-száműzöttek sorsát intéző adminisztrációt. Ezzel azonban nem éri be, hanem két magyar eset – emlékirat – feltárásával taglalja a foglyok mindennapjait, hogyan történt több mint egy évet kivevő

vándorlásuk-menetelésük, míg eljutottak a száműzetésüknek kitűzött helyig, hosszú évekig viselve a rájuk mért sorsot.

Beható, ha nem is kimerítő bevezető tanulmányok különböző oldalról világítják meg a tulajdonképpen példatárat: Bányász Márton visszaemlékezéseit és Székely Lajos hazatérését szolgáló levelezését. Mivel lengyel-magyar össze szövődés áll fenn, (1848–1849; lengyel felkelések) példák beiktatása által válik még árnyaltabbá, hitelesebbé a két magyar fogoly Szibériája. Bányász Márton felvétele ugyan első kiadásnak számít, de tudni kell róla, hogy visszaemlékezése eredetileg a Hazánk s a Külföld c. lapban és kis könyvben került közlésre 1870 körül. Székely Lajosról meg tudható, hogy nem csak a magyar szabadságharcban vett részt, hanem azért emigrált Olaszországba, hogy csatlakozzon a Türr István által szervezett magyar légióba, ott viszont, hallva az újabb lengyel felkelés hírért Bukaresten át a lengyelek soraiba állt és esett orosz fogságba 1863-ban. Bányászhoz hasonlóan ő is visszatérhetett Magyarországra. Rosonczy Ildikó forrás-

ként Székely Lajos hazatérésére vonatkozó levelezését teszi közzé.

Rosonczy Ildikó vállalkozásának nem leplezett célja a Petőfi legendák leleplezése volt, amire ismételten visszatér könyvében cáfolhatatlan, konkrét adatokkal alátámasztott érvekkel bizonyítva az ún. barguzini lelet tarthatatlanságát, aminek feltámasztására nagyon is fogékonyak mutatkozott a rendszerváltozás utáni években a kérdés után érdeklődő közönség.

Rosonczy Ildikó: Az ítélet Szibéria. Magyar száműzöttek Szibériában a XIX. század második felében. Magyar Napló, Budapest, 2025, 215 oldal

Gefördert aus den Mitteln der Volksgruppenförderung des Bundeskanzleramtes

BÉCSI NAPLÓ

AZ AUSZTRIAI MAGYAROK LAPJA

Kiadja az Ausztriai Magyar Egyesületek és Szervezetek Központi Szövetsége

Levelezési cím: A-1011 Wien, Postfach 58.

Web: www.kozpontiszovetség.at

<https://www.becsinaplo.eu>

Tel./Fax: 00 43 1 532 60 49

E-mail: becsi.naplo@gmail.com

Zweimonatsblatt der UngarInnen in Österreich.

Eigentümer, Herausgeber, Hersteller und Verleger:

Zentralverband Ungarischer Vereine u.

Organisationen in Österreich.

A-1010 Wien, Schwedenplatz 2/I/8.

SZERKESZTŐ BIZOTTSÁG:

Bodó Barna (Temesvár), Csáky Pál (Pozsony), Czellar Judit (Genf), Gömöri György (London), Jánosi Zoltán (Budapest), Kovács István (Budapest), Kovátsné Németh Mária (Győr), T. Kovács Péter (Budapest), K. Lengyel Zsolt (Regensburg), Papp László (New York), Sárközi Mátyás (London), Szakály Sándor (Budapest), Zakar Péter (Szeged).

SZERKESZTŐSÉG:

Benyák Mária, Böröndi Lajos, S. Csoma János, Deák Ernő (főszerkesztő), Fettes Kata, Kántás János, Lengyel Ferenc, Martos Péter, Másréti Kató Zoltán, Radics Éva, Veit Zita

GRAFIKAI SZERKESZTŐ: Uzsák Zoltán

GAZDASÁGI INTÉZŐ: Deák Sonja

MUNKATÁRSÁK:

Ádám Ágnes (Bécs/Budapest), Bölskey-Molnár Dávid (Bécs), Bika Julianna (USA), Birtalan Iván (Bécs/Budapest), B. Szabó Péter (Zürich), Csinta Samu (Kolozsvár), Csire Márta (Bécs), Cs. Varga István (Eger), Fried István (Budapest), Katona András (Szeged), Keszég Kornél (Berlin), Máté László (Kassa), Nagymihály Zoltán (Budapest), Neszméri Tünde (Dunaújfalú), Paládi Renáta (Ungvár), Palágyi István (Prága), Reményi György (Grenoble), Rumpel Diána (Bécs), Tamási-Orosz János (Budapest), Tómosz Margaréta (Szabadka), Varga Gabriella (Budapest), Margarete Wagner (Bécs), Zolcer János (Kisvárd)

BANKKONTO: 004-46793, BLZ: 20111, Erste Bank der oesterreichischen Sparkassen AG., IBAN: AT57201110000446793 • BIC: GIBAATWW

ELŐFIZETÉS egy évre: Ausztriában 20,- Euro, Magyarországon 6300,- Ft, Nyugat-Európában 22,- Euro, vagy annak megfelelő összeg, tengerentúl 25,- Euronak megfelelő összeg, Szerbiában: 1000 dinár, Szlovákiában egyes számok eladási ára: 1,50 Euro.

TERJESZTŐINK:

Amerikában: Andrew Rekey, Oakland, CA
E-mail, az újság számára: BecsiNaplo@yahoo.com
Bankátutalás: Hungarian Freedom Fighters Inc. San Francisco Area Chapter, 3996 Oakmore Rd. Oakland, CA 94602-1856

Angliában: Lindop Márta, Email: martalindop@hotmail.com, Co-op Bank 08 90 66 10436237

Hollandiában: Deuten-Makkai Réka

E-mail: federatio_hollandia@yahoo.com

Tel.: 0031 6 144 250 84

IBAN: NL81 INGB 0002304058

Kanadában: Pannonia Books Ltd., Toronto,

Magyarországon: Librotrade Kft., H-1656, P. O. B. 126, H-1173, Budapest, Pesti út 237. Bank folyószámla: KHB Rt. 10402166-21638181-00000000.

Németországban: Dr. Klement Kornél, BUOD, Ringstrasse 16, D-63128 Dietzenbach

Svájcban: Ria Meszlényi, Basel,

E-mail: ria.meszlényi@gmail.com

Tel.: 061 331 11 38, Mobil: 076 468 05 20

PostFinance, Mária Balla Meszlényi, Konto-Nr.: 15-508825-5, IBAN: CH89 0900 0000 1550 8825 5, BIC POFICHBEXXX

Svédországban: Szöllösi Antal, S-127 24

Skärholmen, Box 176. PlusGiro Nr.: 756987-4.

Szerbiában: Tómosz Margaréta

E-mail: margareta.tomo@gmail.com

Szlovákiában: Benyák Mária

E-mail: mariabenyak@gmail.com

Névvel vagy betűjellel megjelent cikkekért szerzőik felelnek és nem feltétlenül fejezik ki a szerkesztőség véleményét. Kéziratokat (fájlokat) nem őrzünk meg és nem küldünk vissza.

Gefördert aus Mitteln der Volksgruppenförderung

Druck: Monocopy Nyomda

H-9200 Mosonmagyaróvár, Juhar u. 16.